

Безбарвний Цкуру Тадзакі та роки його прощі
Харукі Муракамі

Харукі Муракамі – найвідоміший сучасний японський письменник. Його твори видано мільйонними накладами у 50 країнах світу. Сьогодні, відзначений великою кількістю літературних нагород, письменник входить до сотні найвпливовіших людей світу за версією журналу Time. Роман «Безбарвний Цкуру Тадзакі та роки його прощі» критики вважають одним з найкращих у його творчості. Продовження на новому творчому витку теми «Норвезького лісу», цей роман-«виховання» лише за перший місяць продажів у Японії розійшовся накладом у мільйон примірників і одразу став світовим бестселером.

Вони були натхненні та яскраві, що відбивалося навіть у їхніх іменах. Розумник Червоний, який надихав усіх на перемогу. Синій – капітан команди з регбі, що вчив не перейматися поразками. Сором'язлива піаністка Біла – красуня з обличчям японської ляльки. Чорна – іронічна комедіантка-інтелектуалка. І невиразної барви Цкуру. П'ятеро шкільних друзів – мов п'ять пальців однієї руки. Серед них головний герой почувався щасливим. Адже він мав мрію. Та одного дня без пояснення причин друзі викреслили Цкуру зі свого життя...

Шістнадцять років він будував залізничні станції для інших, бо на тій єдиній, у рідному місті, його більше ніхто не чекав. Тепер він знайде їх, аби нарешті загоїти рану, що досі болить, аби завершити свою прощу, заповнити порожнечу всередині, змести пісок з руїн дружби. Аби дізнатися, що ж трапилося 16 років тому...

Харукі Муракамі

Безбарвний Цкуру Тадзакі та роки його прощі

1

Із липня до січня того навчального року другокурсник Цкуру Тадзакі жив, не маючи в думках нічого іншого, крім смерті. Десь тоді йому виповнилося двадцять, але власне повноліття не стало для нього подією, що мала б якусь важливість. Піти з життя – ось що видавалося йому в ті дні найприроднішим і найпослідовнішим учинком. Цкуру досі і сам до пуття не розуміє, чому він тоді так і не зробив останнього кроку. Адже переступити поріг між життям і смертю в ту пору для нього було легше, ніж випити сире яйце.

Він не вчинив спроби самогубства, мабуть, лише з однієї причини: потреба вмерти була такою безпосередньою і сильною, що хлопцеві просто не

наверталися конкретні думки про те, як саме розпрощатися з життям. Брак конкретики був тут радше другорядним питанням. Якби тоді на відстані простягнутої руки з'явилися двері, за якими б чекала смерть, то він відчинив би їх без вагання. Глибоко не задумуючись, наче продовжуючи своє буденне існування. Однак, на щастя чи нещастя, таких дверей знайти поблизу йому не вдалося.

Цкуру часто думає про те, що, може, краще було б, якби він тоді вмер. Адже не існувало би світу, в якому він тепер живе. І це видається йому заманливою думкою: світу, в якому він є зараз, не було б, а те, що вважають реальністю, перестало б нею бути. Тож позаяк він перестав би існувати для світу, світ перестав би існувати і для нього.

Але, правду кажучи, разом із тим Цкуру також не може збагнути до кінця причини, яка тоді змусила його впритул наблизитися до смерті. Навіть якщо і був конкретний привід, то чому бажання вмерти стало таким сильним, що огортало його впродовж майже півроку? Так, «огортало» – дуже влучно сказано. Як, потрапивши у черево велетенського кита, животів у ньому персонаж зі Святого Письма, так само Цкуру провалився у нутро смерті і перебував у її темній застоїній порожнечі, втративши лік часу.

Він жив, як лунатик або навіть мрець, котрий ще не усвідомив, що вже неживий. Зранку прокидався, чистив зуби, одягав те, що потрапляло під руку, сідав у міську електричку і їхав до університету, де конспектував у зошит лекції. Як зненацька захоплена буревієм людина намагається вхопитися за стовп вуличного ліхтаря, так само і він просто жив за тим розкладом, який бачив перед собою. Якщо не було необхідності – ні з ким не розмовляв, а повернувшись до своєї порожньої кімнати, сідав на підлогу і, спершись до стіни, думав про смерть або про те, що йому бракує життя. Перед ним широко розгорталася темна безодня, що вела прямісінько до серцевини земної кулі. Він бачив, як там вирує важкими хмарами небуття, і чув, як на вуха навалюється мертва тиша.

А коли не думав про смерть, то взагалі не думав. Це було зовсім не важко – не думати. Він не читав газет, не слухав музики, навіть не відчував статевого потягу. Те, що відбувалося у світі, не мало для нього жодного значення. Коли втомлювався від сидіння в кімнаті, то виходив і бродив околицями. Чи ішов до залізничної станції, сідав на лавку та проводжав поглядом потяги, що без кінця прибували і від'їжджали.

Цкуру щоранку ставав під душ, ретельно мив голову. Двічі на тиждень влаштовував прання. Чистота також була своєрідним стовпом, за який він тримався. Випрати, викупатися, почистити зуби. Він майже не звертав уваги на харчування. Обідав у студентській їдальні, а далі їв абияк. Коли відчував голод, то купував у найближчій крамниці яблука або якусь городину і гриз. Чи їв хліб, запиваючи молоком із паперового пакета. Коли наставала пора спати, то, наче ліки, наливав у невеликий келих віскі і випивав. На щастя, цього було цілком достатньо, аби перенести його у світ сну. Тодішньому йому нічого не снилося. Навіть якщо і були якісь сновидіння, то, ледь з'явившись, вони одразу скочувалися гладесеньким схилом непевної свідомості і падали у небуття.

Те, що підштовхнуло Цкуру до такого сильного бажання вмерти, є очевидним. Його четверо близьких друзів, з котрими він віддавна щиро товаришував, якось заявили йому, що не хочуть більше ні бачити, ні чути його. Отак несподівано і рішуче, без жодного натяку на можливість дійти згоди. При цьому вони ніяк не пояснили, що ж зумовило таке суворе рішення. А спитати він не наважився.

Це були його шкільні друзі. На той час Цкуру навчався в Токіо і вже не жив у рідному місті. Тож таке вигнання з їхнього товариства не мало б перерости у щоденні страждання. Адже він не міг випадково зустріти їх на вулиці, а відтак почуватися ніяково. Але так було лише в теорії. На великій віддалі біль, який відчував хлопець, навпаки, розростався і загострювався. Якась гігантська катеринка нещадно тягла до нього кількасоткілометровими трубами самоту та відчуженість. Незважаючи на пору доби, натужавілим кабелем надходили повідомлення, які складно було розібрати. Змінюючи силу та інтенсивність, його вуха різав уривчастий шум, подібний на свист буревію, що гуляє між деревами...

Усі п'ятеро ходили до одного класу державного ліцею у передмісті Нагої.[1 – Головне місто префектури Айчі, третє за величиною місто в Японії. (Тут і далі прим. перекл.)] Трое хлопців і двоє дівчат. У першому класі ліцею вони потоваришували завдяки участі у волонтерській діяльності, і хоча на початку кожного наступного навчального року класи переформовували, дружби школярі не полишали. Волонтерська робота була завданням з основ суспільства на літні канікули, однак після закінчення визначеного терміну ліцеїсти із власної волі вирішили займатися нею далі.

Окрім цього, у вихідні вони ходили разом у гори, грали в теніс, плавали у затоці півострова Чіта біля Нагої, а бувало і так, що збиралися в когось удома, щоби підготуватися до іспитів. Або ж (і так траплялося найчастіше) не вибирали якогось особливого місця, а, зібравшись, поринали у захопливі розмови. Ніхто ніколи наперед не визначав, про що дискутуватимуть, однак тем їм не бракувало ніколи.

А загалом їхня зустріч була випадковою. Річ у тім, що ліцеїстам запропонували на вибір кілька варіантів волонтерської діяльності. Одним із них була допомога учням початкової школи (багато з яких відмовлялося ходити до школи через психологічну травму) у надолуженні програми. Для таких дітей католицька церква організувала позаурочну школу, і з тридцяти п'яти учнів класу їхнього ліцею цей варіант завдання на літо вибрали тільки вони п'ятеро. Згодом у передмісті організували літній триденний табір, де волонтери остаточно здружилися з підопічними дітьми.

Коли у таборі випадала вільна хвилина, п'ятеро ліцеїстів обмінювалися враженнями – і так знайшли одне в одному спільників. Звіряли свої мрії, ділилися наболілим. А коли табір закінчився, кожен із них відчув, що він є саме там, де має бути, і саме з тими, з ким треба. Кожен із них потребував інших чотирьох і відчував, що й він їм потрібен, – ось таке відчуття гармонії панувало тоді між ними. Це було схоже на злиття хімічних речовин, яке завдяки доленосній випадковості дало чудовий сплав. Наскільки ретельно не підбирай ті самі речовини, як не готуйся, вдруге такого результату навряд чи вдасться досягти.

Після табору друзі продовжували відвідувати дітей у вихідні: пояснювали їм матеріал навчальної програми, читали книжки, бавилися в різні ігри. А ще стригли на подвір'ї траву, фарбували приміщення, лагодили іграшки. І не припиняли цього робити до закінчення ліцею – усі два з половиною роки.

Можливо, попервах якесь напруження відчувалося через те, що у їхньому товаристві було троє хлопців та двоє дівчат. Якби раптом хлопці та дівчата утворили пари, то хтось один перестав би пасувати до компанії. Звісно, ймовірність цього постійно нависала над їхніми головами темною хмаринкою. Однак такого не трапилося, навіть натяку ніколи не було.

Випадковістю можна назвати і те, що всі вони походили із сімей вищого середнього класу нагойського передмістя. Їхні батьки належали до покоління бебі-буму і працювали або за спеціальністю, або у великих престижних компаніях. На освіту дітей грошей ніколи не шкодували. У сім'ях панувала злагода, принаймні так видавалося, не було розлучених, матері не працювали, а займалися хатніми справами та вихованням дітей. Загальний рівень навчання у ліцеї був високим, адже для зарахування туди треба було скласти вступні іспити. Тож, щодо умов життя, між друзями було більше спільного, ніж відмінного.

І ще цікаво, що, окрім Цкуру Тадзакі, всі мали додаткову спільну особливість: їхні прізвища містили назви кольорів. Хлопців звали Акамацу та Оомі, а дівчат – Шіране та Куроно.[2 – Акамацу означає «червона сосна», Оомі – «синє море», Шіране – «білий корінь (коріння, природа)», Куроно – «чорне поле (природа, природність, елемент, неприрученість)».] Лише прізвище Тадзакі[3 – Тадзакі можна перекласти як «багато мисів».] не мало жодного «забарвлення». Через це від самого початку Цкуру почувався у компанії трішки не своїм. Безперечно, наявність чи відсутність кольору у прізвищі ніяк не пов'язана з характером людини. Це він чудово розумів. Однак усе ж йому було прикро і, на власний подив, він навіть почувався через це зраним. Четверо інших одразу почали кликати одне одного барвами: Червоний, Синій, Біла, Чорна. А його називали просто Цкуру. Хлопець безліч разів усерйоз розмірковував, як було би добре, якби у його прізвищі також містилася якась барва. Ех, тоді все було би просто ідеально...

Червоний мав ясний розум і дуже добре вчився. У класі у нього були найвищі бали з усіх предметів, хоча не скидалося на те, щоби він просиджував за наукою більше, ніж інші. Проте хлопець анітрохи не дер носа, навпаки – завжди наголошував на досягненнях однокласників, наче йому було незручно за свій розум. І, як притаманно невисоким людям (до закінчення ліцею його зріст не перевищував 160 сантиметрів), коли вже собі щось постановить, нехай це і дрібниця, то від свого легко не відступить. Також його неабияк злостили безглузді правила й тупі вчителі. І ще він страшенно не любив програвати. Після поразки у тенісному матчі завжди мав кепський настрій. Не те щоб не вмів визнавати невдачі, проте у такі миті охоту до спілкування він втрачав. Решті така вразливість здавалася кумедною, і його брали на смішки. Відтак невдовзі Червоний також реготав з усіма. Його батько викладав на економічному факультеті Нагойського університету.

Синій був форвардом секції регбі, а у випускному класі ліцею – капітаном команди. Хлопчище з нього був нівроку: широкоплечий, мав могутні груди, високе чоло, великий рот і широкий ніс. Затятий гравець, із нього ніколи не сходили рани й подряпини. Синій не вирізнявся здібностями до копіткого навчання, але за добру вдачу його любили ледь не всі. Дивився він людям прямо в очі, говорив чітко і звучно. Відразу запам'ятовував людей та імена, а пліток від нього майже не чули. Умів уважно слухати і гуртувати інших. Цкуру і зараз пам'ятає, як, зібравши гравців у коло, Синій налаштував команду на перемогу.

– Чуєте, ми сьогодні переможемо! – горлав він. – Питання лише в тому, як ми цього досягнемо, з яким розривом виграємо. Але ми неодмінно переможемо! Чуєте? Уперед, до перемоги!

– До перемоги! – надривались у відповідь гравці й розбігалися полем.

До слова, їхня команда з регбі не була бозна-якою сильною. Сам Синій грав добре і з розумом, але загальний рівень команди ліцею залишався посереднім. Вони неодноразово з тріском програвали потужним командам приватних навчальних закладів, які могли дозволити собі платити стипендії, тож збирали талановитих гравців із цілої країни. Після завершення гри Синій поразкою дуже не переймався. «Важливою є сама воля до перемоги, – часто казав він. – У житті неможливо перемагати постійно. Як є перемоги, так само є і поразки».

– А ще є перенесення матчу через негоду, – зауважувала іронічно Чорна.

Синій сумно хитав головою:

– Ти плутаєш регбі з бейсболом і тенісом. У регбі такого немає.

– Як? Грають навіть у дощ? – дивувалася Біла. Вона не мала до спорту ані знань, ані інтересу.

– Так, це правда, – авторитетно встрявав у розмову Червоний. – Як би з неба не лило, матчу не скасовують. Тому щороку чимало гравців тоне під час змагань.

– Як це жахливо! – казала Біла.

– Та досить уже верзти казна-що. Це ж жарт такий? – обурювалася Чорна.

– Люди, ми відхилилися від теми, – зауважував Синій. – Я хочу сказати, що вміти програвати – це одна зі складових спортивної майстерності.

– А ти, як завжди, не гаєш нагоди її потренувати, – знову іронізувала Чорна.

Худа і висока на зріст, Біла мала модельну зовнішність, а її врода нагадувала риси обличчя давніх японських ляльок. Іще дівчина мала чудове довге волосся кольору воронячого крила. Люди на вулиці озиралися, задивляючись на неї. Але виникало враження, що вона якось не знала, що робити зі своєю вродою. Серйозна до неймовірності, Біла не любила

привертати до себе увагу. Чудово грала на фортепіано, але перед чужими свого вміння не демонструвала. У ті моменти, коли невтомно вчила дітей у позаурочній школі гри на інструменті, видавалася надзвичайно щасливою. Такою жвавою і радісною Цкуру пригадує її тільки там. «Може, деякі діти і не надаються до звичайного навчання, однак мають музичний хист, тож шкода було б це прогавити», – говорила вона. У позаурочній школі було лише напіврозвалене піаніно. Тоді вп'ятьох вони почали збирати пожертви на новий інструмент. На літніх канікулах знайшли тимчасові підробітки. Ходили також на фабрику інструментів із проханням посприяти у придбанні. І після тривалих зусиль друзям таки вдалося роздобути справжнісінький рояль. Це було навесні, на початку їхнього вже останнього, третього, року навчання. Про цю шляхетну затію ліцеїстів навіть писали у газетах.

Біла зазвичай говорила мало. Але коли заходила мова про собак чи котів (а вона страшенно любила тварин), то аж змінювалась на обличчі і з захопленням поринала у розмову. Сама дівчина казала, що мріє стати ветеринаром, але Цкуру не дуже міг собі уявити, як вона розтинає гострим скальпелем живіт лабрадорові чи запихає руку в кінський задній прохід. А таку практику в навчальних закладах ветеринарного профілю, без сумніву, доведеться проходити. Її батько очолював у Нагої гінекологічну клініку.

Чорна ж не могла похвалитися надзвичайною вродою. Однак її життєрадісне обличчя випромінювало чарівність. Висока на зріст, повнява, з шістнадцяти років у неї вже були величезні груди. Незалежна, стійка на вдачу, швидко говорила і думала так само швидко. Гуманітарні предмети давалися їй прекрасно, а ось із математикою і природничими науками були клопоти. Батько Чорної мав у Нагої фірму, що займалася консультуванням із податкових питань, однак не скидалося, аби донька могла хоч якось стати йому у пригоді. Цкуру часто допомагав їй виконувати домашні завдання з математики. Говорити з Чорною було цікаво і захопливо, бо вона хоч і любила поглузувати, однак володіла іскрометним почуттям гумору. Завзята книгоманка, її повсякчас можна було побачити з книжкою у руці.

Дівчата добре знали ще до утворення більшої компанії, бо у середній школі навчалися в одному класі. Бачити їх поряд – це було яскраве видовище. Сором'язлива мисткиня неймовірної вроди й іронічна комедіантка-інтелектуалка. Незвичне і привабне поєднання.

Якщо так аналізувати, то лише Цкуру Тадзакі з-посеред усіх друзів нічим особливим не вирізнявся. Вчився непогано, але не найкраще. Наука його не вабила, однак завжди уважно слухав учителя на уроці, не забував наперед переглядати навчальну програму і повторювати засвоєний матеріал. Така звичка виникла у нього ще змалку. Так само, як і звичка обов'язково мити руки перед їдою і чистити зуби після. Тож попри те, що він не вчився настільки добре, аби це зауважували інші, без зусиль отримував прохідні бали з усіх предметів. Батьки також не завантажували хлопця репетиторами і не чіплялися до оцінок, якщо на те не було вагомої підстави.

Не можна сказати, що він не любив спорту, однак у жодну секцію не записався. З родиною чи друзями інколи грав у теніс, їздив на лижі чи ходив у басейн. Оце й усе. Мав правильні риси обличчя, про що й інші йому говорили. Але для нього це означало, що він усього лише позбавлений суттєвих недоліків. Споглядання власного відображення у дзеркалі часто навівало йому безнадійну нудьгу. Нічим незвичайним не займався, мистецтвом

глибоко не цікавився. Не любив багато говорити, часто червонів, був не дуже комунікабельним, а в товаристві малознайомих людей узагалі не знав, куди себе подіти.

Єдине, чим він усе ж вирізнявся, то це тим, що його сім'я жила найзаможніше, а мамина мама була хоч і не прямою, однак доволі відомою акторкою. Але сам Цкуру не вмів і не мав нічого такого, чим міг би пишатися. Принаймні так він гадав. Помірний у всьому. Невиразної барви.

Хоча у нього таки було щось, що можна назвати захопленням. Цкуру понад усе любив розглядати залізничні станції. Відколи себе пригадує, вони його незмінно притягували, і притягують дотепер. Велетенські вокзали зі швидкісними залізничними лініями, маленькі сільські станції, де лише одна колія, практичні залізничні вузли вантажних перевезень – годилося будь-що, що підпадало під категорію залізничної станції. Його зачаровувало все, що мало до них стосунок.

У дитинстві він, як і інші діти, любив складати іграшкову залізницю і бавитися нею. Однак насправді його притягували до себе не майстерно виготовлені паровози і вагончики, не колії, що химерно перепліталися і знову розходилися, не випрацьована до найдрібніших деталей діорама, а моделі станцій, які ставили там лише для завершеності картини. Він любив дивитися, як повз станцію проїжджає потяг або ж, повільно знижуючи швидкість, зупиняється на платформі саме біля знака зупинки першого вагона. Він уявляв пасажирів, що снують туди-сюди, слухав оголошення чергового і сигнал відправлення, відтворював в уяві хвацькі рухи станційних працівників. У його голові перепліталися реальність і вигадка, бувало навіть так, що ним аж трусило від збудження. Однак пояснити довколишнім причини палкого захоплення залізничними станціями, послуговуючись мовою логіки, він не міг. А якби навіть і міг, то врешті його б назвали диваком. Та і сам Цкуру інколи думав, що з ним, імовірно, трохи щось не так.

Попри брак якоїсь характерної прикмети чи виняткової особливості, а також задля дотримання у всьому золоті середини, він (напевно) мав щось, що відрізняло його від оточення і що не можна назвати зовсім звичайним. Така суперечність самосвідомості бентежила його з малих літ – і до теперішніх тридцяти шести. Інколи майже непомітно, а часом остаточно збиваючи з пантелику.

Цкуру іноді переставав розуміти, чому він належить до цього товариства. Чи вони справді відчувають у ньому потребу? А може, їм краще і веселіше було би без нього? Може, вони просто цього наразі не зауважили? Тож чи не зрозуміють із часом? Що більше він про це думав, то більше переставав щось розуміти. Пошуки власної цінності були подібними до вимірювання речовини, що не має одиниці вимірювання. Не станеться так, що поділка раптом клацне і замре в одному місці.

Але його четверо друзів, здається, зовсім про таке не думали. Він бачив, що всі широко раділи, коли збиралися разом. Для цього треба було саме п'ятьох. Не менше й не більше. Позаяк правильний п'ятикутник утворюється з п'яти рівних за довжиною сторін. Саме це промовляли їхні обличчя.

Звісно, Цкуру з радістю, навіть із гордістю, думав про те, що він вбудований у цей п'ятикутник як його невід'ємний елемент. Він любив усіх чотирьох і надзвичайно цінував те почуття єдності, що існувало поміж ними. Як молоде деревце втягає з ґрунту корисні речовини, так само Цкуру в період свого дорослішання отримував від них потрібну поживу, що ставала йому за життєво необхідний харч, відкладалася в організмі як джерело енергії про запас. І все ж таки... У глибині душі Цкуру завжди боявся, що колись він випаде із цього тісного товариського кола, що його відкинуть – і він залишиться сам. Раз у раз у його думках з'являвся неспокій, наче похмура зловісна скеля, що під час відпливу виринає над морською поверхнею.

* * *

– Он як, залізничні станції тобі подобалися ще з таких малих років! – захопливо сказала Сара Кімото.

Цкуру кивнув. Трохи обережно. Він не хотів, аби вона вважала його схибленим на своїй професії маніяком, а таких можна часто зустріти під час навчання у політехнічному університеті чи на роботі. Хоча, ймовірно, він таким і є.

– Так, залізничні станції мені чомусь подобалися з дитинства, – визнав він.

– Ого, вельми послідовний життєвий шлях, – сказала вона.

Хоча сказано це було із зачудуванням, Цкуру не відчув у її тоні негативних ноток.

– Але чому це власне залізничні станції, а не щось інше, я не можу як слід пояснити.

Сара усміхнулася:

– Може, це просто покликання?

– Може, й так, – погодився він.

«І чому ми затіяли цю розмову? – думає Цкуру. – Адже це трапилося так давно». Якби так тільки було можливо, він хотів би назавжди витерти це зі своєї пам'яті. Але Сара чомусь цікавила спогади про його шкільне життя. Що це був за ліцей? Чим він тоді займався? Цкуру і сам незчувся, як почав розповідати про дружню спільноту п'ятьох. Чотирьох різнобарвних і безбарвного Цкуру Тадзакі.

Обоє зараз сиділи у маленькому барі на задвірках Ебісу.[4 – Один із доволі старих районів центрального Токіо, популярний як місце зустрічей, побачень, модних бутиків і ресторанів, однак не такий дорогий, як інші центральні райони з гарною атмосферою.] Планували поужити в невеликому японському ресторані, який запропонувала Сара, однак при зустрічі виявилось, що вона пізно пообідала і їсти їй не хочеться. Тож вони скасували замовлення столика і вирішили десь випити коктейлю, закусуючи

сиром і горішками. Цкуру не заперечував, бо також не встиг зголодніти. Він узагалі не їв багато.

Сара була старшою за нього на два роки і працювала у великій туристичній фірмі. Вона розробляла і планувала закордонні тури для груп. Тому природно, що часто їздила у відрядження в інші країни. А Цкуру працював у залізничній компанії, яка покривала регіон західного Канто, [5 - До регіону Канто належать Токіо та шість навколишніх префектур.] а точніше у відділі, що займався конструюванням і утриманням вокзальних споруд (робота за покликанням). Обое були пов'язані з перевезеннями, хоча точок дотику між їхніми професіями не було. Вони познайомилися на вечірці з нагоди новосілля начальника Цкуру, обмінялися електронними адресами, і це четверте побачення. Після третього вони кохалися у нього вдома. Дотепер усе було надзвичайно гладко. І ось сьогодні минув тиждень від попередньої зустрічі. Делікатний етап. Якщо далі все триватиме так само, їхні стосунки вийдуть на новий рівень. Йому тридцять шість, їй тридцять вісім. Це вже явно не підліткове кохання.

Ще з моменту їхньої першої зустрічі Цкуру напрочуд сподобалося її обличчя. У класичному розумінні Сару не можна було назвати красунею. Випнуті вилиці надають враження впертості, ніс тоненький і трохи загострений. Однак у її обличчі було щось живе, що привернуло його увагу. Очі вузькі, але вони широко розкривалися, коли Сара спрямовувала на щось пильний погляд. У них показувалися дві чорні зіниці, сповнені відваги та допитливості.

На тілі Цкуру є одна вкрай чутлива точка, хоча зазвичай він її не відчуває. Десь на спині. М'яка делікатна ділянка, якої не сягає рука і якої не видно через вбрання. Але інколи, зовсім непередбачувано, ця ділянка випадково відкривається і хтось натискає на неї пучкою пальця. Це запускає всередині Цкуру реакцію, у тілі виділяється особлива речовина. Кров розносить її найдалішими закутками тіла. Почуття подразнення, яке він тоді відчуває, є і фізичним, і психічним водночас.

Під час їхньої першої зустрічі він відчував, як звідкілясь з'явилася рука і хтось невідомий доторком пальця увімкнув отой перемикач на спині. Вони багато розмовляли у день знайомства, але Цкуру майже не пригадує, про що саме вони говорили. Він лише пам'ятає, як його зненацька заскочило оте тактильне відчуття і спричинене ним незрозуміле подразнення, яке складно виразити словами. Десь щось послабилося, а частково, навпаки, натяглося. Ось таке відчуття. Що це має означати? Цкуру Тадзакі думав про це не один день. Але обмірковування чогось нематеріального ніколи не було його перевагою. Він надіслав Сари електронного листа із запрошенням на вечерю. Аби розгадати оте своє тактильне відчуття і подразнення.

Так само, як йому припала до серця зовнішність Сари, йому також подобалося те, як вона одягалася. Її вбрання мало небагато прикрас, гарний природний крій. І дуже добре на ній лежало. В одязі Сара дотримувалася простоти, але Цкуру добре розумів, що за цією показною невимушеністю криється багато часу, витраченого на підбирання одягу, і чималі кошти. Ретельно дібрані аксесуари та косметика також були стриманими. Сам Цкуру не мав особливих

вимог до одягу, однак завжди любив дивитися на витончено вбраних жінок. Так само, як насолоджуватися прекрасною музикою.

Річ у тім, що обидві його старші сестри також любили гарно вдягатися. Перед тим як іти на побачення, вони нерідко ловили тоді ще малого Цкуру і випитували його думку про свій одяг. Украй серйозно, хоча невідомо чому. «Слухай, а оце як тобі? Отакий верх пасує до цього низу?» І щоразу Цкуру широко висловлював свою чоловічу думку. Обидві сестри часто на неї зважали, що його самого неабияк тішило. Так непомітно у нього і сформувалася ця звичка.

Безгучно втягуючи віскі із содовою, Цкуру подумки уявляв собі, як зніматиме зі Сари сукню. Розстібне гачок, ніжно потягне за застібку замка. Хоча вони кохалися лише один раз, робити це з нею було добре і затишно. І у вбранні, і без нього вона видавалася молодшою принаймні років на п'ять. Мала білу шкіру та хоч і невеликі, проте гарні округлі перса. Пестити її тіло було прекрасно, а після сім'явилиття він відчував ніжний спокій, пригортаючи її до себе. Але, звісно, цього було недостатньо. І він це розумів. Між людьми має існувати зв'язок. Якщо ти щось береш, то маєш віддавати навзаєм.

– А яким тобі запам'яталося навчання у старшій школі? – спитав Цкуру.

Сара захитала заперечно:

– Мое навчання у школі зараз не має значення. Повір, нічого цікавого. Колись тобі розповім, якщо матимеш бажання. Мені дуже цікаво, що там було далі з вашою групою з п'яти друзів.

Цкуру зачерпнув жменю горішків, кілька з'їв.

– У нас було кілька негласних правил, яких ми дотримувалися. Одне з них полягало в тому, що, наскільки дозволяли обставини, ми завжди збиралися вп'ятьох. Намагалися уникати ситуацій, коли б, скажімо, нас було двоє чи троє. Ми вважали, що це допоможе уникнути розпаду групи. Мусили мати в групі доцентрові сили. Як би то сказати... Ми намагалися втримати гармонійну спільноту без розбрату.

– Гармонійну спільноту без розбрату? – у голосі Сари почулося непідроблене здивування.

Цкуру трохи зачервонівся.

– Старшокласники, буває, вигадують дивні речі...

Сара, уважно дивлячись на Цкуру, питально нахилила голову трохи набік.

– Я не кажу, що це дивно. А яка ціль була у цієї спільноти?

– Як я вже казав, ми допомагали в одній такій школі, де збиралися діти, що мали проблеми і з навчанням, і з бажанням учитися. Ми з цього почали, і

воно, безперечно, надалі також було для нас важливим. Однак із часом саме? буття єдиною спільнотою, можливо, перетворилося в одну з наших цілей.

- Саме буття як таке. І продовження цього буття...

- Напевно.

Сара, щось уявляючи, прижмурила очі:

- Як Всесвіт.

- Я мало знаю про Всесвіт, - відказав Цкуру. - Але тоді це видавалося нам надзвичайно важливим. Дбайливо оберігати ту особливу хімію, що виникла між нами. Це як не давати сірникові загаснути на вітрі.

- Хімію?

- Силу, яка народилася волею обставин. Щось, чого неможливо потім відтворити.

- Як Великий вибух?

- Про Великий вибух я також знаю мало, - відказав Цкуру.

Сара відпила ковток мохіто, порозглядала з кількох ракурсів м'ятний листочок. А тоді сказала:

- Знаєш, я навчалася у приватній дівочій гімназії, тому, щиро кажучи, нічого не знаю про компанії хлопців і дівчат у звичайних школах. Не можу собі уявити, як це. Аби підтримувати свою спільноту без розбрату, ви п'ятеро намагалися притлумити свої бажання. Правильно?

- Не знаю, чи вислів «притлумити бажання» доречний. Мені здається, що це трохи перебільшення... Однак я гадаю, що ми справді намагалися не вносити у нашу дружбу відтінку стосунків із протилежною статтю.

- Однак про це не говорили відкрито, - зауважила Сара.

Цкуру погодився:

- Ні, такого не озвучували. Та й у нас не було писаних правил поведінки.

- Ну а як ти особисто? Тебе не приваблювала ні Біла, ні Чорна? Ви ж постійно перебували разом. Із твоеї розповіді я розумію, що обидві були дуже цікавими дівчатами.

- Так, обидві були дуже цікавими. Кожна по-своєму. Я скривив би душею, якби сказав, що вони мене не приваблювали. Однак я намагався будь-що не думати про них.

- Будь-що?

- Будь-що, - відповів Цкуру. І знову відчув, що його заливає легенький рум'янець.

- Коли вже мусив про них думати, то думав про двох одразу.

- Про двох одразу?

Цкуру, добираючи слова, замислився.

- Не знаю, чи вдасться добре пояснити. Якщо так можна сказати, то я думав про них як про якусь уявну істоту. Таку собі концептуальну сутність без визначеної тілесної оболонки.

- Он як? - промовила Сара з інтересом. Потім якийсь час розмірковувала над почутим. Щось хотіла сказати, але передумала. Трохи згодом запитала:

- А після закінчення ліцею ти вступив до університету в Токіо і поїхав з Нагої, так?

- Так, - відповів Цкуру. - Відтоді я постійно живу в Токіо.

- А решта четверо?

- Усі четверо вступили до тамтешніх вишів. Червоний - на економічний факультет Нагойського університету. Там викладав його батько. Чорна вступила до приватного університету, де дуже добре викладали англійську філологію. Синього як сильного регбіста зарахували поза конкурсом на відділення факультету торгівлі та комерції відомого приватного університету. А Біла врешті дослухалася до вмовлянь оточення і зупинила свій вибір на фортепіанному відділі музичної академії, відмовившись від ідеї стати ветеринаром. Усі ці університети неподалік від дому. Лише я поїхав вступати до столиці.

- А чому ти обрав університет у Токіо?

- Ну, тут усе просто. У ньому викладав професор, який водночас був провідним спеціалістом із проектування вокзальних будівель. Річ у тім, що конструкція вокзальної будівлі є специфічною і суттєво відрізняється від звичайної споруди. Мало навчатися на архітектурному чи будівельному факультеті звичайного політехнічного університету, бо практичної користі з того буде небагато. Необхідно навчатися у спеціаліста саме у тій конкретній галузі, що тебе цікавить.

- Чітко окреслена мета спрощує життя, - зауважила Сара.

Цкуру також так вважав.

- А решта четверо залишилися в Нагої, бо не хотіли, щоби розпалася прекрасна спільнота, так?

- У випускному класі ми обговорювали наші плани на майбутнє. Крім мене, всі казали, що мають намір залишитися у місті і вступити до тамтешніх вищих навчальних закладів. Було очевидно, що вони так вирішили, бо не хотіли розбігтися хто куди. Хоча про це виразно не говорили.

Червоний з його оцінками елементарно міг вступити навіть до Токійського університету. До речі, учителі й батьки так йому і радили. Та й Синій з його спортивним обдаруванням пройшов би поза конкурсом до багатьох університетів, відомих на цілу Японію. Чорна, напевно, також воліла би вчитися у якомусь приватному університеті Токіо, бо за вдачею пасувала до розкутішого і рафінованішого життя у мегаполісі, багатому на інтелектуальну поживу. Нагоя, звісно, також мегаполіс, однак не можна заперечувати, що з культурного погляду, у порівнянні з Токіо, місто справляє враження велетенського, та все ж провінційного. Але вони все-таки вирішили залишитися у Нагої. Свідомо пішли на зниження рівня університету, в якому могли би навчатися. Якби не фактор групи, то з усіх тільки Біла нікуди не їхала б. Вона не була тією людиною, яка прагнула виходити у світи і шукати там нового натхнення.

– Коли мене спитали про мої плани, я відповів, що наразі точно не вирішив. Але насправді тоді я вже знав, що поїду в Токіо. Хіба ж я не хотів вступити в якийсь непоганий університет Нагої, вчитися на відповідному рівні і бути разом з усіма? Так було би легше у багатьох аспектах, та й батьки цього прагнули. Вони надіялися, що після університету я переберу на себе керівництво батьковою фірмою. Але я усвідомлював: якщо не поїду в Токіо, потім пошкодую. Я дуже хотів навчатися у цього професора.

– Ясно, – сказала Сара. – А як відреагували інші, коли довідалися, що ти збираєшся вчитися в Токіо?

– Звичайно, мені не відомо, що вони насправді про це думали. Мабуть, це їх розчарувало. Адже, якщо я зникаю, втрачається народжене поміж нами відчуття єдності.

– Зникає хімія.

– Або переходить у щось якісно інше. Більш-менш так.

Але вони не стримували Цкуру, коли зрозуміли твердість його намірів. Навіть підбадьорювали. До Токіо швидкісним потягом – лише півтори години. Будь-коли можна вмиг приїхати. Та й нема гарантії, що вступиш до свого омріяного університету, напівжартома казали вони. Аби скласти вступні іспити туди, Цкуру мусив учитися значно більше, ніж дотепер (широ кажучи, як ніколи в житті).

– І що сталося з п'ятьма друзями після закінчення ліцею? – спитала Сара.

– Спочатку все було чудово. На весняні й осінні вихідні, на літні й зимові канікули, тільки-но в університеті не було навчання, я відразу їхав до Нагої і намагався проводити з ними якнайбільше часу. Як і раніше, ми дружили і тісно спілкувалися.

Можливо тому, що Цкуру не бачив друзів тривалий час, коли він повертався у рідне місто, вони завжди мали про що поговорити. Коли хлопець був у Токіо, решта збиралися учотирьох. Але щойно Цкуру повертався до Нагої, їхня п'ятірка відроджувалася (звісно, що зустрічалися і втрьох, і вчотирьох, якщо комусь перешкоджали обставини). Ті четверо, що залишилися у рідному місті, легко приймали Цкуру, наче й не було жодної часової перерви. Принаймні зі свого боку хлопець зовсім не відчував, щоби їхня дружба дала

якусь невидиму тріщину чи якийсь не такий дух завитав у повітрі. Його це дуже тішило. Тому навіть не переймався тим, що ні з ким не потоваришував у Токіо.

Сара пильно на нього поглянула:

– У тебе не було жодного друга в Токіо?

– Не вдавалося ні з ким потоваришувати. Чомусь... – відповів Цкуру. – Я від природи не дуже товариський. Але й не замикався у собі чи щось таке. Це ж уперше в житті я мешкав сам, міг робити, що хотів. Якоюсь мірою я з приємністю проводив час. Токіо обплутане залізницею, як павутиною, станцій має – без ліку. Якщо все оглядати, то часу наче й не було. Я ходив на різні залізничні станції, вивчав їхню будову, робив рисунки, занотовував свої спостереження у зошит.

– І приємно, і цікаво, – сказала Сара.

Однак навчання в університеті не було дуже цікавим. На перших курсах базової освіти предметів зі спеціальності читали обмаль, більшість лекцій була нудною і нецікавою. Попри це хлопець відвідував майже всі заняття, адже вступ до університету дався йому нелегко. Старанно вивчав німецьку та французьку мови. Відвідував гурток із розмовної англійської. Своєрідним відкриттям для нього став той факт, що він має дар до вивчення іноземних мов. Однак у своєму оточенні Цкуру не натрапив на нікого, хто викликав би в нього зацікавлення. У порівнянні з чотирма яскравими і натхненними хлопцями та дівчатами, з якими він познайомився у ліцеї, всі інші видавалися йому малоцікавими, позбавленими наснаги й індивідуальності. Він не зустрів нікого, з ким хотілося би довше поговорити, ближче зійтися. Тому в Токіо переважно був сам. Завдяки тому він почав читати більше, ніж раніше.

– І тобі не було сумно? – спитала Сара.

– Я розумів, що самотній. Але мені не було дуже сумно. Тоді я навіть вважав, що це нормально.

Він був молодим і багато чого не знав про те, як влаштований світ. Та й Токіо, нове для нього місце життя, разюче відрізнялося від того середовища, в якому він жив раніше. Відмінності перевершили всі його попередні уявлення. Вони виявилися більшими, а їхній зміст – у десятки разів багатоманітнішим. У будь-чому варіантів вибору було забагато, люди спілкувалися дивно, час спливав надто швидко. Тому він не міг віднайти рівноваги між собою та навколишнім світом. Ну і найважливішим було те, що тоді він іще мав місце, куди міг повернутися. Сівши у швидкісний потяг на станції Токіо, за півтори години міг дістатися «дружнього гармонійного місця без розбрату». Там неквапно минав час, там його чекали вірні друзі.

Сара спитала:

– А як ти теперішній? Ти зміг віднайти рівновагу між собою та навколишнім світом?

- На цій роботі я працюю вже чотирнадцять років. У мене немає претензій до фірми, мені подобається те, чим я займаюся. Зі співробітниками сформувалися добрі стосунки. За цей час я зустрічався з кількома жінками. У результаті нічого з того не вдалося, але на те є, ну, різні причини. У цьому не лише моя провина.

- І ти самотній, але тобі не дуже сумно?

З огляду на доволі ранню годину, у барі не було нікого, крім них. Тихо звучав запис джазового тріо.

- Напевно, - трохи повагавшись, відповів Цкуру.

- Але вже немає місця, до якого треба повертатися, так? Того, що було для тебе дружнім гармонійним місцем без розбрату.

Він спробував про це подумати. Хоча такої потреби зовсім не було.

- Уже нема, - відповів стиха.

Про те, що його нема, він довідався на другому курсі під час літніх канікул.

2

Це трапилося на другому курсі під час літніх канікул. Те літо різко змінило життя Цкуру Тадзакі. Так само, як гострий гірський хребет змінює рослинність, - із протилежного боку вона стає зовсім іншою, ніж була з цього.

Із настанням літніх канікул, як зазвичай, він миттю зібрався (речей було небагато) і сів у швидкісний потяг. Приїхавши додому в Нагою, Цкуру трохи віддихався й одразу зателефонував до домівок своїх чотирьох друзів. Але ні до кого не додзвонився. Як йому сказали, нікого з них не було вдома. Ну, що ж, мабуть, усі разом кудись пішли. Через їхніх родичів він переказав звістку про свій приїзд і вирішив пройтися містом. Згаяв час, переглянувши у кінотеатрі торгового кварталу якийсь малоцікавий фільм. Повернувшись додому, повечеряв із родиною і ще раз спробував зателефонувати. Ніхто з друзів додому ще не прийшов.

Наступного дня перед полуднем він знову зателефонував, однак так само нікого не застав. Він укотре переказав вітання. Попросив йому перетелефонувати, коли вони повернуться. «Добре, ми перекажемо», - відповідали йому у слухавку родичі друзів. Але щось у тоні їхнього голосу збентежило Цкуру. Першого дня він не зауважив, але їхні голоси звучали не так, як завжди. Хлопець відчув, що з ним чомусь уникають спілкування як зі

своїм добрим знайомим. Здавалося, що розмову хочуть якнайшвидше завершити. Особливо його вразив холодний тон старшої на два роки сестри Білої. Цкуру відчував у ній братню душу (вона не була такою разючою красунею, як її молодша сестра, та все одно дуже вродливою), коли телефонував Білій, зазвичай обмінювався з нею жартівливими фразами. Принаймні вони завжди сердечно віталися. Однак цього разу дівчина аж до непристойності квапливо поклала слухавку. Після цих телефонних розмов йому почало здаватися, що він став носієм якоїсь особливо небезпечної хвороботворної бактерії.

«Мабуть, щось трапилося, – подумав хлопець. – Поки його не було, тут щось сталося, і тому люди намагаються триматися від нього на віддалі. Найімовірніше, щось недобре, і таке, чого не мало би трапитися. Але що це було? Що це могло би бути?» – скільки він не мізкував, на думку нічого не спадало.

У грудях залишалося таке відчуття, ніби він заковтнув твердий шматок чогось неістівного. І несла йому це ані викашляти, ані перетравити. Цілий день він чекав телефонного дзвінка, не виходячи з дому ні на мить. Ні на чому не міг зосередитися. Адже він кілька разів усім переказав через родичів, що повернувся до Нагої. Якби було так, як завжди, телефон уже давно би задзеленчав і звідти залунали б веселі голоси. Але апарат продовжував невблаганно мовчати.

Під вечір Цкуру вирішив зателефонувати ще раз. Однак передумав. Може, всі насправді вдома? Може, вони вдають, що кудись пішли, бо не хочуть із ним спілкуватися? Може, вони попросили родичів сказати, що їх немає вдома, якщо телефонуватиме Цкуру Тадзакі? Очевидно тому голоси родичів звучали так на диво ніяково.

Але чому?

На гадку не спадала жодна причина. Попереднього разу всі збиралися на травневі свята. Коли настав час від'їжджати, всі четверо не полінувалися провести його на вокзал. І так розмахували на прощання руками, наче проводжали солдата на далекий фронт.

Після цього він написав кілька листів до Синього. Листування для них стало звичкою частково з огляду на те, що Біла мало тямала у комп'ютері. Синій зобов'язався бути для них за головного поштаря і давав усім читати листи від Цкуру, який, відтак, не марнував часу на писання чотирьох майже однакових текстів. У листах Цкуру переважно розповідав про своє життя у Токіо. Що там бачив, що пережив, що відчуває. Чого би не робив, куди би не ходив, завжди думав, що класно було би, якби вони були поруч. Він справді так відчував. Окрім цього, більше нічого такого їм не писав.

Цкуру також отримав від них кілька спільних листів, але там не було нічого негативного. Тільки докладна розповідь про те, що вони зараз поробляють у Нагої. Було видно, що вони сповна насолоджуються студентським життям у рідному місті. Синій купив уживану «Хонду Аккорд» (на задньому сидінні є пляма, подібна на псячу сечу), і вони їздили нею на прогулянку до озера Біва.[6 – Найбільше озеро Японії у префектурі Шіга на захід від Нагої. Озеро відоме не лише своєю природою, а й ремінісценціями в літературі та історії, адже розташоване біля старовинних столиць Кіото та Нара.] «В авто легко вміщаються п'ятеро (хіба би хтось дуже розтовстів). Шкода, що тебе

не було. Чекаємо з нетерпінням на зустріч улітку», – було написано вкінці. Цкуру бачив, що ці слова від широкого серця.

Тієї ночі він спав погано. Від перенапруження у голові крутилося безліч усіляких думок. Зрештою, всі вони виявилися однією думкою в різних конфігураціях. Як людина, що втратила орієнтування у просторі, Цкуру кружляв на одному місці. Потім усвідомлював, що повернувся туди, де вже перед тим був. Урешті-решт його думка застрягла і не могла зрушити ні вперед, ні назад, як шуруп, у голівці якого стесався паз.

І так, не зімкнувши повік, лежав до четвертої години ночі. Потім трохи задрімав, але о пів на сьому знову прокинувся. Йому зовсім не хотілося їсти. Випив склянку апельсинового соку, але й від нього трохи занудило. Родичів занепокоїла його раптова втрата апетиту, але він сказав, що це нічого важливого – просто трохи перевантажив шлунок.

Того дня Цкуру також увесь час був удома. Читав, лежачи біля телефону. Точніше, силкувався читати. По обіді знов усім зателефонував. Хоч йому і не хотілося цього робити, однак цілими днями просиджувати в такому стані біля телефону в очікуванні дзвінка також не годилося.

Результат був таким самим. Хто холодним, хто вибачливим, а хто підкреслено нейтральним голосом – усі повідомляли, що його друзів немає вдома. Цкуру коротко, але ввічливо дякував і клав слухавку. Цього разу переказувати нічого не просив. Адже як він не зможе довго витримати цієї ситуації, очевидно, що й вони також не зможуть постійно вдавати, наче хлопців чи дівчат немає вдома. Принаймні хтось із їхніх родичів щось їм та й скаже. Цкуру обрав таку тактику: якщо він продовжуватиме їм телефонувати, врешті має бути якийсь відгук.

Очікування справдилися – і по восьмій вечора йому зателефонував Синій.

– Вибач, але припини нам телефонувати, – сказав він.

Отак відразу і без передмов. Ніякого «привіт», ані «як справи?» чи «давно не бачилися». Єдиним його реверансом у бік ввічливості було «вибач».

Цкуру вдихнув повітря, подумки повторив слова свого співрозмовника і почав швиденько міркувати. Він хотів відчитати емоції в його голосі. Але фраза Синього була не більш ніж формальним виголошенням застереження. Для якоїсь емоції там не залишалося жодної щілинки.

– Якщо всі цього бажають, то я, звісно, не телефонуватиму, – відповів Цкуру. Слова вилітали з його вуст майже автоматично. Він намагався говорити врівноважено і спокійно, але власний голос для нього самого звучав зовсім незнайомо. Як голос когось, хто живе десь далеко і з ким йому досі не доводилося зустрічатися (та й навряд чи колись доведеться).

– Ну то добре.

– Я не робитиму нічого, що може бути комусь неприємним, – сказав Цкуру.

Синій видав якийсь звук, щось середнє між зітханням і гуком згоди.

- Але я хотів би знати, що стало причиною цього, - мовив Цкуру.

- Я не можу відповісти тобі на це запитання, - відрубав Синій.

- А хто може?

На протилежному кінці дроту ненадовго запала тиша. Як товста кам'яна стіна. Було ледь чутно, як носом втягують повітря. Цкуру чекав, уявляючи плескуватий м'язистий ніс Синього.

- Сам подумай, то зрозумієш.

Цкуру на мить втратив дар мовлення. Що той верзе? Самому подумати? Що він іще може подумати? «Та я вже скоро перестану бути собою, якщо ще більше про це думатиму!»

- Мені прикро, що так трапилося, - сказав Синій.

- І решта також так вважає?

- Еге ж. Усім прикро.

- Чуєш, що ж усе-таки трапилося? - допитувався Цкуру.

- А ти себе спитай, - сказав Синій.

Цкуру відчув у його голосі ледь помітне тремтіння. Але тільки на мить. Ще до того, як він надумав, що йому відповісти, у слухавці залунали короткі гудки.

* * *

- Це все, що він тобі сказав? - спитала Сара.

- Розмова була дуже короткою. Докладніше вже не пригадаю, - відповів Цкуру.

Вони розмовляли, сидячи одне навпроти одного за маленьким барним столиком.

- А після цього ти мав можливість поговорити про це з ним або з кимось іншим?

Цкуру похитав головою.

- Ні, після цього я ні з ким не говорив.

Сара пильно подивилась на нього. Наче людина, що обстежує поглядом пейзаж, який суперечить логіці фізичних законів.

- Зовсім ні з ким?

- Я нікого не бачив, ні з ким не розмовляв.

- А ти не хотів дізнатися, чому ж усе-таки група тебе відкинула?

- Як тобі сказати... Тодішньому мені все стало байдуже. Не можу зайти досередини, бо перед самісіньким носом затраснули двері. І не пояснили причини. Я подумав, що нічого не вдієш, якщо така воля всіх.

- Не розумію, - сказала Сара, і з виразу її обличчя було видно, що вона справді не розуміє. - Це могло статися через плутанину. Ти ж зовсім не знав, що про це все думати, хіба ні? Хіба тобі не було шкода? Не було шкода того, що ти втратив добрих друзів, може, через якесь дурне непорозуміння? Того, що ти не спробував порозумітися, хоча міг би, якби постарався?

Склянка з мохіто була порожньою. Сара підкликала бармена і замовила келих червоного вина. Після роздумів вибрала із запропонованого переліку каліфорнійське «Каберне Совіньйон». У Цкуру ще залишалось півсклянки віскі із содовою. Лід розтанув, стінки склянки вкрилися краплями і паперова підставка під нею набрякла від вологи.

Цкуру сказав:

- Це вперше в житті тоді мене так безжально відштовхнули. І не просто люди, а мої найкращі друзі, яким я безмежно довіряв, до яких звик, як до частини власного тіла. Можливо, варто було шукати причину, спростовувати непорозуміння, але я отримав такий удар, що не міг оговтатися. Мені здавалося, що всередині у мені щось обірвалося.

Подали вино, таріль із горішками поміняли на новий. Коли бармен відійшов, Сара сказала:

- Хоча мені такого не траплялося пережити, однак я більш-менш можу уявити, як важко тобі тоді було. Звичайно, я розумію, що від удару ти не міг відразу отямитися. Але коли минув час, злагіднів початковий шок, то, мені видається, ти міг спробувати щось зробити. Не думаю, що так просто можна було облишити цю ситуацію, яка не лізе в жодні рамки здорового глузду. Воно ж тобі самому не дає спокою.

Цкуру хитнув головою:

- Зранку наступного дня, вигдавши правдоподібну причину, я попрощався з батьками і сів у потяг до Токіо. Що б там не казали, я більше не хотів залишатися в Нагої ані дня. Я більше ні про що не міг думати.

- На твоєму місці я б залишилась і з'ясувала причину, яку змогла би прийняти і зрозуміти, - сказала Сара.

- Я не такий сильний.

- А тобі не цікаво дізнатися, що сталося насправді?

Дивлячись на свої долоні, що лежали на столі, Цкуру ретельно добирав слова:

- Думаю, я боявся шукати цю причину, боявся побачити істину в денному світлі. Якою вона би не була, я не думав, що вона мене врятує. Не знаю чому, але тоді я був переконаний у цьому.

- І зараз також?

- Не знаю. Але тоді це не викликало в мене сумніву.

- І тому ти повернувся до Токіо, зачинився у хаті, заплющив очі, затулив вуха?

- Якщо у двох словах, то так.

Сара простягнула руки і поклала їх зверху на руки Цкуру.

- Бідолашний хлопче...

Тепло від її лагідних долонь повільно розливалось його тілом. Трішки згодом вона забрала руки і пригубила вино.

- Після цього я повертався до Нагої лише за нагальної потреби, - сказав Цкуру. - Вдома намагався не виходити з хати, а після справ одразу ж їхав до Токіо. Мама й сестри бачили, що щось не так, допитувалися, що трапилося, але я їм нічого не сказав. Просто не міг про це говорити.

- Ти знаєш, де зараз і чим займається четвірка?

- Ні, не знаю. Ніхто мені не розказував, та й щось не кортіло дізнатися.

Вона похитала келихом і якийсь час спостерігала за хвилями, що розходилися поверхнею. Неначе читала чиясь долю. А тоді сказала:

- Мені це видається доволі дивним. Ця подія стала для тебе страшним ударом і значною мірою переписала твоє життя, так?

Цкуру кивнув:

- Після цього я став трохи іншою людиною, у різних значеннях цього слова.

- Наприклад, у якому?

- Наприклад, почав вважати, що для інших я незначущий, нецікавий. І для себе також.

Сара якийсь час не зводила з нього уважного погляду. А тоді сказала вкрай поважно:

- Я не думаю, що ти ані незначущий, ані нецікавий.

- Дякую, - відповів Цкуру. А тоді легенько натиснув пучками пальців на скроні. - Але це проблема, яка сидить у мене в голові.

- Я все ще не розумію, - сказала Сара. - У твоїй голові - чи в серці, або й в обох - із того часу залишилася рана. Напевно, досить глибока.

Незважаючи на те, за ті п'ятнадцять чи шістнадцять років ти навіть не намагався дізнатися, чому з тобою так вчинили.

– Та ні. Річ не в тім, що я не хочу знати правди. Але мені видається, що зараз краще вже про все забути раз і назавжди. Адже це такі давні події, що затонули вже глибоко на дні пам'яті.

Тонкі губи Сари враз стулилися в рівну лінію:

– Ти розумієш, що це небезпечно?

– Небезпечно? – перепитав Цкуру. – Яким чином?

– Навіть якщо вдало затерти спогади, надійно затопити на дні, історії, яка ці події породила, не зітреш, – Сара пильно дивилася Цкуру просто у вічі.
– Думаю, краще це усвідомити. Історії ні не стерти, ні не переробити. Це те саме, що знищити себе як сутність.

– І як так трапилося, що розмова завершилася у цей бік? – радше себе, ніж Сару, спитав м'яко Цкуру. – Дотепер я ні з ким про це не говорив, навіть не мав такого наміру.

Сара делікатно усміхнулася:

– Мабуть, у тебе була потреба комусь про це розказати. Навіть більша, ніж ти сам думав.

Того літа, після повернення з Нагої до Токіо, Цкуру опанувало дивне відчуття, начебто склад його організму змінився. Звичні речі постали в інших барвах, ніби на них наклали специфічні фільтри. Він почав чути звуки, яких раніше не чув, водночас перестав уловлювати звуки, які до того зауважував. Коли пробував ворухнутися, відчував, як жахливо незграбно рухається його тіло. Здавалося, сила тяжіння довкола нього змінювала свою природу.

Упродовж п'яти місяців після повернення до Токіо Цкуру перебував на порозі смерті. На краєчку бездонної темної прірви він облаштував собі скромний прихисток й існував там на самоті. Це було небезпечне місце, де, лиш перевернувшись уві сні на інший бік, можна було зірватися у провалля небуття. Але страху він не відчував зовсім. «Як тут легко можна впасти», – думав він. Та й усе.

Скільки сягало око, навколо простягалася всіяна кам'яними брилами пустеля. Без краплини води, без клаптика трави. Без барв і без найменшого натяку на світло. Без сонця, місяця і зірок. Напевно, і без керунку. Тільки химерні сутінки, котрі на якийсь час змінювала бездонна темрява. Для істоти, що відчуває і мислить, це був край світу. Хоча водночас і місце достатку. Коли наставала пора сутінків, до Цкуру злітали гостродзьобі птахи і без жалю виривали його м'ясо. Та коли землю оповивала темрява, хижакі зникали і в тиші те місце заповнювало порожнини у його тілі іншою речовиною.

Цкуру не міг ані знати, що це за нова речовина, ані погодитися чи відмовитися від неї. Зграєю тіней вона вмошувалася в його тілі і щедро нерестилася тінями. Коли врешті темрява відходила і поверталися сутінки, птахи зліталися знову видзьобувати його м'ясо.

Тоді, будучи собою, він одночасно собою не був. Будучи Цкуру Тадзакі, водночас не був ним. Коли терпіти ставало несила, він залишав своє тіло. І з безболісного місця спостерігав за Цкуру Тадзакі, котрий терпів біль. Якщо сильно зосередитися, то це не є неможливим.

І тепер це відчуття інколи у ньому оживає. Залишати себе. Споглядати свій біль як біль іншого.

Вийшовши з бару, Цкуру запросив Сару повечеряти.

– Може, тут поблизу перекусимо? Можна й піцу.

– Я ще не голодна, – відповіла Сара.

– Ну, то, може, ходімо до мене? – запропонував Цкуру.

– Вибач, щось у мене сьогодні на це немає настрою, – ніяково, однак чітко відказала вона.

– Це тому, що я плів такі дурниці? – спитав Цкуру.

Вона легенько зітхнула.

– Ні, не тому. Я просто хотіла би трохи подумати. Про різне. Тому сьогодні мені краще просто піти додому.

– Добре, – сказав він. – Я радий, що зміг сьогодні тебе побачити й поговорити. Треба було розмовляти про щось веселіше.

Вона спочатку нічого не відповіла. Потім наважилася:

– Запросиш мене колись іншим разом, добре? Звичайно, якщо захочеш.

– Звісно, запрошу. Якщо це не буде для тебе завадою.

– Ні, для мене це зовсім не завада.

– Гаразд, – відказав Цкуру. – То я тобі напишу.

Вони попрощалися біля входу в метро. Кожен рушив до себе додому: вона піднялася ескалатором на лінію Яманоте, а він, спустившись сходами, сів на лінію Хібія. Обое думаючи про своє.

Звісно, Цкуру не знав, про що міркувала Сара. А того, про що він сам тоді думав, Сарі сказати не міг. Бувають такі речі, яких не можна відкривати іншим за жодних обставин. Дорогою додому, коли Цкуру їхав у метро, він міркував саме про такі речі.

За час піврічного блукання на межі зі смертю Цкуру втратив сім кілограмів. У тому не було нічого дивного, адже і в він дуже погано. З дитинства хлопець був повновидим, а тепер зовсім змарнів і схуд. Укороченням паска не обійшлося, ще мусив купити собі штани меншого розміру. Ребра випиналися з-під шкіри і були схожими на дешеву клітку для птахів. Постава суттєво погіршилася, плечі опустилися і нагнулися вперед. Пара худезних ніг нагадувала ноги якогось водяного птаха. «Це тіло старої людини, – так він подумав, ставши якимось голяка перед великим дзеркалом. – Чи, може, людини при смерті».

Ну, що ж, мабуть, нема на то ради, якщо у нього дійсно такий вигляд. Так перед дзеркалом переконував сам себе. «У певному значенні я справді був на волосину від смерті. Я жив, учепившись за цей світ, щоби мене не змело сильнішим подувом вітру в невідому далечінь, як приліплена до гілочки дерева порожню оболонку жука». Але це (те, що він мав вигляд людини при смерті) добряче його зачепило. Нескінченно довго і прискіпливо він розглядав своє голе відображення у дзеркалі. Як людина, що не може відірвати очей від екрана телевізора, коли в новинах показують руйнівні наслідки потужного землетрусу або жакливої повені у далекій країні.

«Може, я справді вмер», – вдарила його раптова думка. Минулого літа хлопець на ім'я Цкуру Тадзакі фактично пішов із цього світу після того, як його існування відкинули. Збереглася лише зовнішня оболонка, але за півроку і вона стала фундаментально іншою. До невпізнання змінилася постать і риси обличчя, а сам він почав дивитися на світ іншими очима. Подув вітру, шум води, пробіск проміння між хмар, барви сезонних квітів – усе відчуває не так, як дотепер. Точніше, все здається заново створеним. Людина, яку видно в дзеркалі, на перший погляд видається Цкуру Тадзакі, однак це не так. Це лише посудина, яку для зручності називають Цкуру Тадзакі, але її вміст змінився. Його називають так, бо поки що немає іншого варіанту.

Цієї ночі Цкуру наснився дивний сон. Уві сні його мучила несамоविта заздрість. Він давно не бачив настільки реального сновидіння.

Правду кажучи, до того часу Цкуру не розумів, як це – відчувати заздрість. Теоретично він, у принципі, розумів, як вона з'являється. Це відчуття виникає тоді, коли хтось володіє здібностями, якостями чи статусом, якими ти сам не володієш, чи (видається, що) оволодів ними без зусиль. Скажімо, заздрість відчуваєш, коли бачиш в обіймах іншого дівчину, в яку ти шалено закоханий. Завидки, ревність, жаль, крах надій, лють.

Однак Цкуру не пригадував, щоб він колись відчував заздрість. Він ніколи не прагнув чийось здібностей чи якостей, ніколи не закохувався до нестями. Нікого не обожнював, нікому не заздрив. Звісно, він може багато чим собі дорікнути. Він не без недоліків. Якщо запитують, він може навіть їх перерахувати. Можливо, вийде не довгелезний список, але там напевне

буде більше, ніж кілька рядків. Проте і його закиди собі, і недоліки замикалися на ньому самому. Це не було щось таке, що вимагало кудись іти і чогось добиватися. Принаймні дотепер.

У тому сні він понад усе прагнув однієї жінки. Хоча не було зрозуміло, хто це. Вона була лише існуванням. А ще вміла відокремлювати душу від тіла. Володіла такою незвичайною здатністю. «Можу тобі дати одне з двох, – каже вона Цкуру, – або тіло, або душу. Але обох ти мати не можеш. Тому я хочу, аби ти зараз вибрав. Бо те інше я маю віддати іншому», – каже вона. Але Цкуру прагне її всю. Він не може віддати одну з її половин якомусь іншому чоловікові. Цього він не витримає. «Якщо так, то мені не потрібне ні те, ні інше», – хоче сказати він. Але не може. Він не може ні піти в атаку, ні відступити.

У цю мить Цкуру відчув несамопитий біль – наче чиїсь величезні руки заходилися туго викручувати його тіло. Рвалися м'язи, стогнали кістки. Жажлива спрага висушувала всі клітини тіла. Тілом трусило від люті. Люті від того, що комусь мусить віддати половину жінки. Вичавлена з його кісткового мозку лють сочилася густою рідиною. Легені перетворилися на зіпсований ковальський міх, а серце загупало так швидко, як мотор автомобіля з витисненими до підлоги педалями газу, і погнало темну здиблену кров до найдальших кінців тіла.

Цкуру прокинувся, сильно здригаючись. Минуло трохи часу, перш ніж він зрозумів, що то був сон. Він здер із себе мокру від поту піжаму і витерся рушником. Але як сильно він не тер, відчуття ослизнення не зникало. І тоді він зрозумів. Точніше, відчув. Ось це і є заздрість. Коли хтось хоче забрати у нього душу або серце (чи обидва) його коханої.

Заздрість (наскільки Цкуру зрозумів уві сні) – це найрозпачливіша в'язниця у світі. Адже невільник замикає себе туди сам. Це не хтось інший щосили намагається його туди запроторити. Ні, в'язень заходить туди з власної волі, замикає зсередини замок і викидає ключ через ґрати. І про його невільність не знає жодна душа у світі. Звісно, в'язень міг би вийти на волю, якби наважився. Тому що в'язниця – у його серці. Але він не наважується. Його серце тверде, як мур. І саме це є суттю заздрості.

Цкуру дістав із холодильника апельсиновий сік і випив кілька склянок. У горлі дуже пересохло. Тоді сів за стіл і, дивлячись, як поволі світає за вікном, чекав, поки його душа і тіло утихомиряться, розбурхані великими хвилями емоцій. «Цікаво, що цей сон може означати? Він віщий? Чи, може, це символічний образ? Він хоче чогось його навчити? А може, це він справжній, не знаний собі самому дотепер, розбив шкаралупу і прагне вилізти з неї назовні? – міркував Цкуру. – Відчайдушно намагаючись дістатися до повітря, вилуплюється якесь гідке створіння?»

Хоча Цкуру Тадзакі зрозумів це значно пізніше, але прагнути смерті він перестав саме тоді. Критично оглядаючи відображення свого оголеного тіла у великому дзеркалі, хлопець визнав, що там відбивається він, який ним не є. Тієї ночі уві сні його вперше в житті гризла заздрість (як можна вважати). А потім настав день, і у минулому Цкуру залишилася також п'ятимісячна темна смуга, коли він жив лицем до лица з небуттям смерті.

Очевидно, оте нестримне палюче почуття, яке пройшло крізь його серцевину в іпостасі сну, нейтралізувало у ньому жагу смерті, що владно панувала над хлопцем раніше. Як сильний західний вітер розганяє густі хмари на небі. Так він гадає.

Після цього залишилися лише подібні на зречення тихі думки. Без кольору, безсторонні, як штиль. Сам-самісінький він сидів у великій старій спустілій хаті і дослуха`вся до бездумного цокання велетенського старовинного настінного годинника. Зімкнувши вуста, не відводячи погляду, він просто спостерігав за рухом годинникової стрілки. І, огорнувши свої почуття тоненькою пеленою, зі спорожнілим серцем щоразу певно старішав на одну годину...

Цкуру Тадзакі потроху почав їсти. Купував свіжі продукти і варив собі щось нескладне. Однак, попри це, він не міг знову набрати втраченої раніше ваги. Очевидно, шлунок хлопця значно стягнувся за ті півроку. Коли пробував з`їсти більше, блював. А ще зранку перед початком занять знову почав ходити у басейн. Він хоч трохи мусив повернути собі попередню форму, бо його організм настільки знесилів, що Цкуру, навіть піднімаючись кілька поверхів сходами, добряче задихався. Купив собі окуляри та плавки – і щодня долав кролем кілометр-півтора. А далі йшов затято тренуватися на тренажерах.

Після кількох місяців такого режиму життя Цкуру повернулося до усталеного здорового ритму. Знову наростили м`язи (до речі, зовсім інакше, ніж раніше), вирівнялася постава, на обличчя повернувся рум`янець. А прокидаючись зранку, Цкуру знову відчував тверду ерекцію.

Саме десь у ту пору до нього в Токіо приїхала мама. Очевидно, її налякала дивна поведінка сина, який не явився додому навіть на новорічні канікули, тож вона вирішила подивитися, що з ним діється. Матері аж подих перехопило, коли побачила, як сильно змінилася її дитина за ці кілька місяців. Але коли Цкуру сказав, що це природні вікові зміни і йому лише потрібен новий одяг теперішнього розміру, вона повірила його словам. «Ну, так, мабуть, це вікові зміни, що супроводжують процес дорослішання хлопців», – вирішила вона. Мати виростала разом із сестрами, до народження Цкуру виховувала двох доньок. Вона зовсім нічого не знала про те, як ростуть хлопці. Тож із радістю пішла із сином до універмагу і купила йому нове вбрання. Мама Цкуру любила одяг Brooks Brothers та Polo. Щось зі старих речей вона викинула, дещо віддала потребуючим.

Обличчя Цкуру також стало іншим. Коли він дивився у дзеркало, то вже не бачив у ньому того колишнього повновидого симпатичного, але зовсім пересічного і нецілеспрямованого підлітка. На нього дивилося обличчя юнака з прямими щокми, наче їх відкорегували гострою кельмою. В очах проглядався новий блиск. Не знайомий раніше і самому Цкуру. Блиск, який говорив про самотність і відсутність місця призначення, блиск, що вимагав довершення окресленої справи в конкретному місці. Заріст на бороді також став густішим, і з`явилася необхідність голитися щодня. Також він вирішив не стригтися так коротко, як дотепер.

Не можна сказати, що Цкуру страшенно припала до вподоби його нова зовнішність. Він її і не любив, і не ненавидів. Це, врешті-решт, не більше ніж тимчасова маска для зручності. Однак він усе ж таки з вдячністю приймав той факт, що у нього нове, не його дотеперішнє, обличчя.

Хоч би там що було, колишній хлопець на ім'я Цкуру Тадзакі вмер. У розвихреному мороці він відійшов у інший світ, і поховали його у маленькій ямі серед лісу. Перед світанком, коли люди ще сплять глибоким сном, ховаючись від стороннього ока, без галасу. Без жодного знаку. А зараз тут стоїть і дихає новий Цкуру Тадзакі, в якого майже нічого не залишилося від колишнього. Про це не знала жодна людина, окрім нього, і він не мав наміру цим ні з ким ділитися.

Цкуру Тадзакі, як і раніше, ходив на різні станції, перемальовував їхні приміщення, ретельно відвідував лекції в університеті. Зранку йшов у душ, мив голову, після їжі неодмінно чистив зуби. Щоранку застеляв ліжко, сам прасував собі сорочки. Намагався мати якнайменше вільного часу. Звечора читав по дві години. Здебільшого книжки на історичну тематику та біографічні нариси. Ця звичка виробилася у нього ще раніше. Звичка вела його життя вперед. Але він уже не вірив в ідеальну спільноту і його вже не гріла ніяка «хімія».

Щодня він ставав перед дзеркалом і подовгу вдивлявся у відображення свого нового обличчя. Так поступово звикав до себе зміненого. Так само, як людина, засвоюючи нову мову, завчає напам'ять її лексику.

Нарешті у Цкуру з'явився новий друг. Це було у червні, майже за рік після того, як його покинули друзі з Нагої. Хлопець був молодшим від Цкуру на два роки і навчався у тому ж університеті. Цкуру познайомився з ним в університетському басейні.

4

Цкуру познайомився з ним в університетському басейні.

Як і Цкуру, той хлопець приходив туди плавати зранку і теж сам. За якийсь час вони почали вітатися і перекидатися кількома словами. Бувало й так, що, переодягнувшись після плавання, снідали разом у кафетерії. Хлопець був молодшим за Цкуру на два роки і навчався на фізичному факультеті. Треба зауважити, що в межах того ж політехнічного університету студенти факультету будівельної інженерії та фізичного факультету, можна сказати, почуються, як істоти з різних світів.

– А що ти вивчаєш на факультеті будівельної інженерії? – запитав хлопець у Цкуру.

– Спорудження станцій.

- Станцій? - трохи здивувався він.

- Залізничних станцій. Не атомних чи якихось інших.

- А чому ти вибрав таку спеціалізацію?

- Хіба людям не потрібні залізничні станції?

- Цікаво, - справді зацікавленим голосом погодився співрозмовник. - Я ніколи раніше про це не думав.

- Але ж ти користуєшся ними. Коли сідаєш у потяг, без них не обійтися.

- Ну, та і користуюся, і розумію, що без них не обійтися... Але, ну, я й не уявляв, що у світі існують люди, охоплені пристрасстю споруджувати залізничні станції.

- На світі є люди, що пишуть струнні квартети. Є люди, що вирощують помідори і салат. Для спорудження залізничних станцій також потрібна певна кількість людей, - продовжував Цкуру. - Однак про мене не можна сказати, що я аж настільки одержимий пристрасстю. Просто маю інтерес до чітко окресленого предмета.

- Може, це негречно з мого боку, але я гадаю, якщо людина у своєму житті знайде хоча б один чітко окреслений предмет, до якого вона матиме інтерес, то це вже можна назвати великим успіхом.

«Чи не кепкує він із мене?» - подумав Цкуру і на довше затримав свій погляд на вродливому обличчі співрозмовника. Але видавалося, що той щиро так думав. Його обличчя ясніло відкритістю.

- Видно, що ти любиш будувати, як закладено в самому імені Цкуру.[7 - У японській мові дієслово «цкуру» означає «створювати, робити, виготовляти, будувати».]

- Я з дитинства любив створювати якісь конкретні речі, - визнав Цкуру.

- А я ні. Від природи я не вмю створювати речей власними руками. Навіть найпростіші вироби, які майструють у початковій школі, мені не вдавалися як слід. Не вмів скласти навіть дитячої залізниці. Я люблю мислити абстрактно, і скільки б не думав про щось, це мене не втомлює, але виготовити щось своїми руками геть не вмю. Однак я непогано куховарю. Хоча... З іншого боку, основа кухарства полягає у послідовному знищенні тіла речей. Яюсь дивно стає, коли подумаєш, що людина, яка не вмє створювати речей власними руками, взяла та й вирішила вступити у політехніку.

- А що ти хотів би вивчати?

Він трохи подумав.

- Не знаю... На відміну від тебе, я чітко не знаю, чим хотів би займатися. У кожному разі, хотів би глибоко аналізувати речі. Хотів би займатися просто чистим мисленням. І більше нічого. Хоча, якщо добре подумати, то, можливо, займатися чистим мисленням означає продукувати щось подібне на вакуум.

- У світі також потрібні такі люди, що продукують вакуум, хіба ні?

Товариш весело засміявся на таку репліку Цкуру.

- На відміну від вирощування помідорів і салату, у світі буде багато мороки, якщо всі раптом почнуть інтенсивно продукувати вакуум.

- Мислення - як заріст на обличчі: не видно, поки не виросте. Хтось так сказав, - зауважив Цкуру. - Але хто, не пригадую.

- Це Вольтер, - відказав його молодший товариш. І розсміявся, потерши долонею підборіддя. Усміхнене обличчя ясніло чистотою.

- Але щось мені здається, він помилився. У мене поки що майже не росте борода, однак люблю думати з малих літ.

І справді, на його гладенькому обличчі не видно було і натяку на заріст. Тонкі густі брови, чіткі обриси вух, що нагадували гарні мушлі.

- Гадаю, Вольтер мав на увазі не так мислення, як саморефлексію, - сказав Цкуру.

Співрозмовник задумливо похилив набік голову.

- Коли з'являється саморефлексія, це болить. Річ не у віці, і тим паче не у зарості на обличчі.

Його звали Фуміакі Хайда. «Знову людина з барвою, [8 - «Хайда» означає «сіре поле».] - подумав Цкуру, коли почув його прізвище. Містер Грей. Хоча сірий, звісно, стриманий колір».

Жодного з них не можна було назвати товариською особою, але після численних зустрічей і розмов вони поступово пройнялися симпатією один до одного і потоваришували. Зранку домовлялися плавати на ту саму годину. Обое долали кролем довгу дистанцію, хоча Хайда був трохи швидшим. У школі він відвідував секцію плавання, тому плавав гарно, без зайвої напруженості. Лопатки красиво ковзали над поверхнею води, мов крила метелика. Цкуру, після того як Хайда пояснив йому, на що треба звернути увагу, та попрацювавши над м'язами і технікою, зміг врешті від нього не відставати. Спершу вони говорили здебільшого про техніку плавання. Потім поступово їхні розмови почали охоплювати ширшу тематику.

Хайда був вродливим юнаком, невисоким на зріст. Мав дрібні і тонкі риси обличчя, як античні грецькі статуї. Однак його обличчя приваблювало не так красою, як класичністю, інтелектуальністю та скромністю. Думка про його вродливість якось сама собою сформувалася після багатьох зустрічей. Водночас його не можна було назвати яскравим красенем, що відразу привертає до себе увагу.

Коротко підстрижене волосся трохи кучерявилося. Хайда незмінно був одягнений у штани з цупкої бавовни і сорочку світлого кольору, з чого

можна було зрозуміти, що він небагато уваги приділяє одягу. Але яким би простим і невибагливим не було його вбрання, він знав, як носити його зі смаком. Хайда надзвичайно любив читати, хоча, як і Цкуру, майже не читав сучасних романів. Надавав перевагу філософським творам і класиці. А ще Хайда полюбляв драматургію, й особливо він любив грецькі трагедії та Шекспіра. Розумівся непогано в но та бунраку.[9 – Но та бунраку – види традиційного японського театру.] Хлопець виріс у префектурі Акіта, мав білу шкіру і довгі пальці.[10 – Акіта – префектура, що лежить на півночі острова Хонсю, на узбережжі Японського моря. Багата на опади, тому мешканці отримують менше сонця.] Не пив алкоголю (як, зрештою, і Цкуру), умів відрізнити музику Мендельсона від Шуберта (Цкуру це було не під силу). Був страшенно сором'язливим, і коли в одному місці збиралося більше трьох людей, волів, щоби на його присутність не звертали уваги. На шиї у нього був давній глибокий шрам від ножової рани завдовжки десь із чотири сантиметри, який надавав загадкового акценту його м'якій постаті.

Оце навесні Хайда приїхав до Токіо з Акіти й оселився у гуртожитку неподалік університету, однак іще не встиг ні з ким ближче потоваришувати. Коли хлопці побачили, що мають багато спільного, почали проводити разом багато часу. Незабаром Хайда почав заходити до Цкуру в гості.

– Розкішні апартаменти! Важко повірити, що тут живе студент, – Хайда не міг стримати свого захоплення під час перших відвідин.

– Мій батько займається нерухомістю в Нагої, і його фірма має у власності кілька об'єктів і у Токіо, – пояснив Цкуру. – Якраз оця квартира пустувала, і мені дозволили в ній жити. До мене тут жила старша сестра. Коли я вступав, вона саме завершила навчання в університеті. Квартира зареєстрована на батькову фірму.

– То твоя родина заможна, еге ж?

– Більш-менш. Правду кажучи, я зовсім не знаю, заможні ми чи ні. Думаю, що батько також не знатиме, поки не збере докупи головного бухгалтера, адвоката й податкового та інвестиційного консультантів. Як наразі здається, у нас немає фінансової скрути. На щастя, завдяки цьому я можу тут мешкати.

– Але цей бізнес тебе не цікавить, так?

– Так. У цьому бізнесі треба переливати капітал з одного місця в інше, з іншого – ще в інше, постійно щось кудись треба переливати. Я не маю здібностей до такої неспокійної роботи. Ми з батьком різні за темпераментом. Мені комфортніше впевнено і крок за кроком споруджувати залізничні станції, хоч і не зароблю на цьому багато грошей.

– Чітко окреслений інтерес, – сказав Хайда. І засміявся.

* * *

Цкуру Тадзакі так і не переселявся зі своїх апартаментів з окремою спальнею у кварталі Джіюгаока. Розпочавши після університету працювати у залізничній компанії з головним офісом на Шіндзюку, він продовжував жити у

тій самій квартирі. Коли Цкуру виповнилося тридцять, він поховав батька. Квартира офіційно стала його. Батько, очевидно, від самого початку планував віддати її синові, бо вже давно переоформив її на Цкуру. Батьківську справу успадкувала старша сестра з чоловіком, тому Цкуру міг і далі проектувати залізничні станції, не переймаючись, що там у Нагої. Як завжди, він приїжджав до рідного міста надзвичайно рідко.

Коли він був у Нагої на похороні, то думав, що, може, раптом хтось із четвірки прийде попрощатися з покійником. Як йому поводитися, що говорити, якщо так трапиться? Але ніхто не з'явився. З одного боку, він відчував полегкість, а з іншого – йому було трохи сумно. Цкуру остаточно утвердився в думці, що цьому вже кінець. Того, що було, не повернути. Та й ім усім уже стукнула тридцятка. Вони вже не в тому віці, коли мріють про гармонійну спільноту без розбрату.

Колись у якомусь журналі чи газеті Цкуру натрапив на статистику, що принаймні половина людей не задоволена своїм іменем. Але Цкуру належав до щасливішої половини. У кожному разі, він не пригадує, аби колись був незадоволеним власним іменем. Навпаки, він ані себе не уявляв з іншим іменем, ані життя, котрим жив би не як Цкуру Тадзакі.

Ім'я Цкуру записували ієрогліфом. Але це було в офіційних документах, а зазвичай він сам писав його абеткою, тому навіть найближчі друзі гадали, що оригінально так і є. Тільки мама і сестри кликали його Саку[11 – Інший варіант звучання ієрогліфа «цкуру».] або Саку-чян. На щодень так було простіше.

Ім'я йому придумав батько. Казали, що ще задовго до народження Цкуру він колись давно вирішив назвати сина саме так. Невідомо чому. Фактично, багато років його батько жив життям, що майже не мало нічого спільного зі створенням речей. Можливо, якоїсь миті на нього зішло щось на кшталт одкровення. Може, невидима блискавка, супроводжувана беззвучним громом, раз і назавжди випекла у його свідомості слово «цкуру». Але батько ніколи не розповідав, чому обрав для сина це ім'я. Ні йому, ні комусь іншому.

Відомо лише, що він доволі довго вагався, яким із двох ієрогліфів записувати ім'я Цкуру. Читаються вони однаково, мають подібне значення, але враження справляють різне. Матері подобався ієрогліф із більшою кількістю рисок, але після тривалих роздумів батько вибрав дещо простуватий ієрогліф. Після похорону мати переповіла синові тодішню її з батьком розмову. На думку батька, складніший ієрогліф зробив би його життєву ношу важчою. А простіший так само означає «створювати», але синові буде легше.[12 – Обидва ієрогліфи читаються «цкуру» і мають узагальнене значення «створювати», однак поняття, яке ними передають, трохи відрізняється. Складніший ієрогліф має значення «(уперше) створювати», а простіший – загальніше значення «створювати (нематеріальне також)», а також «робити; виготовляти; будувати».] «У кожному разі, батько справді багато міркував над твоїм іменем. Може, ще й тому, що у нього вперше народився хлопчик», – розповіла мати.

Цкуру не був із батьком у дуже близьких стосунках, але загалом із його думкою погоджується. Без сумніву, простіший ієрогліф пасує йому більше.

Адже він не бачить у себе ніякого творчого начала. От тільки чи завдяки цьому ієрогліфу його «життєва ноша» і справді полегшала, тут він не може нічого сказати. Мабуть, через ім'я вона набула трохи іншої форми. Але чи полегшала?

Хоч би там що було, він став індивідуальністю – Цкуру Тадзакі. До того був небуттям, не більше ніж безіменним хаосом серед мороку. Рожевим шматком м'яса завважки три кілограми, що ледве дихає та здіймає плач у темряві. Спочатку йому дали ім'я. Потім з'явилися свідомість і пам'ять, і так сформувалося його я. Ім'я – це початок усього.

Батька звали Йошіо Тадзакі. Годі вигадати ім'я, яке пасувало б йому більше. Йошіо Тадзакі – «чоловік, який черпає зиск із багатьох місць».[13 – «Йошіо» тут складається з ієрогліфів «чоловік» і «зиск», а прізвище Тадзакі можна перекласти як «багатомисся».] З'явившись у світі торгівлі нерухомістю без ени за душею, він пірнув туди з головою – і на хвилі японського економічного зростання досягнув шаленого успіху, а помер у віці шістдесяти чотирьох років від раку легенів. Але це буде потім. Коли Цкуру познайомився з Хайдою, його батько був ще при здоров'ї. Він дієво й агресивно купував і продавав елітне житло у центральній частині міста, висмалюючи щодня по п'ятдесят цигарок без фільтру. На той час бульбашка[14 – Ідеться про так званий бульбашковий ефект в економіці Японії, що тривав із 1986 до 1991 року, коли ціни на ринку нерухомості та фондовому ринку необґрунтовано зростали на тлі економічного піднесення. Після болючого луску настав період стагнації.] у сфері нерухомості вже луснула, однак його батько, передбачаючи якоюсь мірою майбутній ризик, розвивав бізнес через роздрібнення прибутків, тому йому вдалося пом'якшити удар. Також ніхто не бачив тіні лиха, яке нависло над його легенями.

– А мій батько викладає філософію в одному з муніципальних університетів Акіти, – сказав Хайда. – Він, як і я, любить розмірковувати на абстрактні теми. Завжди слухає класичну музику і поринає в читання книжок, яких ніхто не читає. Батько не вміє заробляти грошей, зовсім. З'являючись, більша частина з них зникає на рахунках за книжки та музичні записи. Про такі речі, як родина чи заощадження, він не думає взагалі. Його голова постійно перебуває в якомусь іншому місці, ніж дійсність. Мені вдалося приїхати і жити в Токіо тільки завдяки тому, що я вступив до недорогого університету і влаштувався у гуртожиток, який дуже мало коштує.

– У порівнянні з філософією фізика надає трохи більше можливостей для матеріального достатку, хіба ні?

– Не заробиш ні тут, ні там. Хіба отримаєш Нобелівську премію, – сказав Хайда і саянув своєю завжди чарівною усмішкою.

У Хайди не було ні братів, ні сестер. Змалку він мав обмаль друзів, любив класичну музику та собак. У гуртожитку, де жив хлопець, нормально послухати музику було неможливо (звісно, тримати пса також заборонено), тому Хайда завжди з'являвся з кількома компактами, які слухав у Цкуру вдома. Переважно він брав їх у бібліотеці університету. Бувало й так, що приходив із власними старенькими довгогральними грамплатівками. Хоча у квартирі Цкуру було непогане стереообладнання, сам він ним не користувався, бо разом із програвачем від сестри йому залишилося тільки кілька платівок Барі Манілова[15 – Американський композитор і виконавець

багатьох хітів поп-музики, особливо популярний у 70 – 80-ті роки минулого століття.] та «Pet shop boys».[16 – Англійський музичний гурт, що існує з 1981 року і працює в жанрі популярної музики.]

Хайда любив слухати інструментальну, камерну та вокальну музику. Йому не дуже подобалася така музика, коли оркестр гучно лунає на всі голоси. Цкуру не надто цікавився класичною музикою (взагалі жодною музикою), але разом із Хайдою слухати її йому подобалося.

Якось, слухаючи так один фортепіанний твір, він спіймав себе на думці, що вже колись чув його багато разів. Але назви не знає. Автора також. Музика сповнена тихого жалю. Із самого початку бере за душу некваплива тема на один голос. І її ніжні варіації. Цкуру відвів очі від книжки і спитав у Хайди, що це за твір.

– А, це «Le Mal du Pays» Ференца Ліста. П'єса з альбому «Роки прощі», [17 – «Роки прощі» (Annees de Pelerinage, з фр. перекладають як «Роки мандрівок») (1848–1853) – альбом п'єс для фортепіано Ференца Ліста. «Le Mal du Pays» – шестихвилинна п'єса з першої частини, присвяченої Швейцарії. Існує думка, що вона виражає тугу Обермана, головного героя однойменного роману Е. Сенанкура, «який не знає, хто він є, що любить і чого хоче; який тужить без причини, не знаючи мети, поневіряючись у безодні простору і в безконечній колотнечі страждань». Свого часу цей роман спричинив хвилю самогубств у Європі.] входить до першої частини, присвяченої Швейцарії.

– «Ле маль дю пей»?

– Це назва французькою. Переважно її перекладають як «Туга за батьківщиною», «Меланхолія», але якщо вже казати докладніше, то назва мала б звучати як «безпричинна журба, яку викликає в людському серці споглядання ланів та полів». Назву непросто перекласти точно.

– Знаєш, її часто грала одна моя знайома. Ми вчилися у старшій школі в одному класі.

– Я також люблю цю п'єсу. Але вона не дуже популярна, – сказав Хайда. – А твоя знайома добре грала на фортепіано?

– Мені складно оцінювати, бо в музиці не тямлю. Але щоразу, коли я її слухав, думав, яка це гарна п'єса. Як би це сказати?... Сповнена ніжного суму, однак без сентименталізму.

– Ну, якщо так, як ти описуєш, то, очевидно, ти слухав її у майстерному виконанні. П'єса здається технічно простою, але виразно складна. Якщо просто грати по нотах, то звучить нецікаво. І навпаки, якщо переборщити з експресією, починає звучати дешево. Характер музики може змінитися навіть від манери використання педалі.

– А хто це зараз грає?

– Лазар Берман, [18 – Радянський піаніст (1930–2005).] російський піаніст. Він виконує твори Ліста, наче змальовує найтонші порухи серця. Загалом фортепіанні твори Ліста мають репутацію технічних і поверхневих. Але серед

них трапляються й ось такі штуки. Якщо у цілості уважно слухати, то розумієш їхню особливу внутрішню глибину. Проте глибина часто майстерно прихована за прикрасами. Особливо це стосується ось цього альбому «Роки прощі». Небагато є виконавців, які грають Ліста правильно і красиво. На мою думку, з порівняно сучасних це Лазар Берман, зі старіших – Клаудіо Аррау.[19 – Чилійський піаніст (1903–1991).]

Коли заходила мова про музику, на Хайду нападала балакучість. Він продовжував говорити про особливості виконання Берманом творів Ліста, але Цкуру його вже не чув. У його голові надзвичайно виразно й об'ємно виринала постать Білої за виконанням цієї п'єси. Наче кілька прекрасних митей, чинячи спротив об'єктивному натискові часу, пливли до нього догори проти течії – і ось уже чутно їхній легенький плюскіт...

Ось у вітальні стоїть рояль «Ямаха». Як відображення ретельності її власниці, завжди ідеально налаштований. На блискучій поверхні жодної тьмяної плямки, жодного відбитка пальця. З вікна ллється пообіднє сонце. Падає тінь від кипарисів у саду. Вітер гойдає фіранки. На столі стоять горнятка для чаю. Її чорне волосся акуратно зібране ззаду. Уважний погляд спрямований на ноти. Довгі прекрасні пальці покладені на клавіші. Ноги натискають на педаль. Вони точні і ховають надзвичайну силу, про яку неможливо було б здогадатися, добре не знаючи дівчини. Біліють гладенькі литки, наче кераміка, облита поливою. Коли Білу просили щось виконати, вона часто грала цю п'єсу. «Le Mal du Pays». Безпричинна журба, яку викликає в людському серці споглядання ланів та полів. Туга за батьківщиною. Меланхолія.

Коли він отак слухав музику, злегка заплющивши очі, відчув, що не може дихати. Наче важка хмара засіла у грудях. Закінчилася п'єса, почалася наступна, але Цкуру сидів зі стуленими вустами, заглибившись у свої спогади. Хайда час від часу кидав на нього погляд.

– Я, може, залишу ці платівки у тебе? Усе одно в гуртожитку не можу слухати, – сказав він, ховаючи платівку в конверт.

Цей комплект із трьох платівок у коробці ще досі лежить у Цкуру в кімнаті. Поруч із Барі Маніловим та «Pet shop boys».

Хайда прекрасно куховарив. Кажучи, що це подяка за можливість послухати музику, він часто купував продукти і варив їсти. Від сестри у квартирі залишилося кухонне начиння та посуд. І Цкуру перебрав його собі, так само, як меблі та поодинокі телефонні дзвінки від її колишніх кавалерів («Вибачте, сестра тут уже не живе»). Двічі-тричі на тиждень хлопці вечеряли разом. Розмовляючи на різні теми під музику, вони смакували наїдки Хайдиного авторства. Зазвичай він зупинявся на чомусь невігладливому, але у вихідні, бувало, кидав виклик хитромудрим стравам. Смакувало завжди чудово. Напевно, кухарський талант Хайда мав від Бога. Будь-що – звичайна яечня, суп м'ясо, вершковий соус чи паелья – усе вдавалося йому швидко і бездоганно.

– Шкода тримати тебе на фізичному факультеті. Ти повинен відкрити власний ресторан, – сказав Цкуру напівжартома.

Хайда розсміявся:

– Непогана думка. Але я не люблю маринуватися в одному місці. Мені подобається вільне життя, щоби я міг думати про те, що мені забাগнеться, коли завгодно і де завгодно.

– Я розумію, але це зовсім непросто.

– Непросто. Саме так. Але я вже себе налаштував. Хочу бути вільним. Я люблю куховарити, але не хочу робити з цього професії і зачиняти себе в кухні. Бо тоді почну когось ненавидіти.

– Кого?

– «Кухар ненавидить офіціанта, а обое – відвідувача», – сказав Хайда. – Це слова з драми «Кухня» Арнольда Вескера.[20 – Arnold Wesker (1932–2016) – британський драматург, прибічник т. зв. реалізму кухонного зливу.] Позбавлена свободи людина неодмінно починає когось ненавидіти. Чи ти так не вважаєш? Я не хочу так жити.

– Тобто ти хочеш вільно мислити власною головою, перебуваючи в обставинах, які тебе не сковують?

– Саме так.

– Я думаю, що вільно мислити власною головою не є просто.

– Зрештою, вільне мислення зводиться до відсторонення від власного тіла. До того, щоби вийти із загорода тіла, звільнитися з кайданів, дати ширяти логіці. Це і є наділяти логіку справжнім життям. У мисленні – це ядро свободи.

– Якимось складним усе це видається.

Хайда заперечливо хитнув головою:

– Та ні, не так уже складно, залежить від підходу. Багато людей так чинять, самі цього не усвідомлюючи, і завдяки цьому якось зберігають життєву силу. Тільки вони цього не зауважують.

Цкуру задумався над тим, що сказав Хайда. Він любив дискутувати з ним на абстрактні теми. Слова його молодшого друга розворушували у зазвичай мовчазного Цкуру якісь струни в серці – і тоді мова лилася напрочуд гладко. Раніше з ним такого не було. Зі своїми друзями в Нагої він переважно брав на себе роль слухача.

Цкуру сказав:

– Але якщо це треба робити з власної волі, а не самому цього не усвідомлюючи, то справжня «свобода мислення», як ти це називаєш, фактично недосяжна, на мою думку.

- Так, саме так. Це так само важко, як із власної волі бачити сни. Звичайній людині не під силу.

- Але ти хочеш спробувати досягти того, аби робити це з власної волі, так?

- Напевно, можна так сказати, - відповів Хайда.

- Щось не можу повірити, щоби таку майстерність викладали на фізичному факультеті політехніки.

Хайда розсміявся.

- Я й не очікую, що мене цього навчать. Я тут тому, що мені потрібен час і вільна атмосфера. Крім цього, я більше нічого тут не шукаю. Передусім, якщо вже дискутувати в академічному середовищі про те, що ж це таке - мислити власною головою, потрібно дати наукове визначення. А це вельми складно. Творчість - це не що інше, як осмислене наслідування. Так каже реаліст Вольтер.

- Ти також такої думки?

- У будь-чому є щось таке, як рамки. І у мисленні теж. Не потрібно їх щоразу боятися, але боятися поламати також не можна. Це дуже важливо, щоби звільнитися. Повага і ненависть до рамок. Важливе в цьому житті завжди вторинне. Я можу сказати лише це.

- А можна запитання? - спитав Цкуру.

- Звичайно.

- У багатьох релігіях пророки отримують вість від абсолюту в глибокому трансі.

- Саме так.

- Це відбувається поза власною волею. Неконтрольовано, так?

- Саме так.

- І ця вість виходить понад рамки окремого пророка та починає функціонувати в універсальному вимірі, так?

- Саме так.

- У цьому немає ані суперечності, ані вторинності, так?

Хайда мовчки погодився.

- Ну тоді я не розумію. Якщо це все так, то наскільки тоді має значення свободна воля людини?

- Чудове запитання, - сказав Хайда. А тоді усміхнувся. Його усмішка нагадувала усмішку сонного кота, що розлігся на сонці. - Поки що я не можу на нього відповісти.

У вихідні Хайда залишався у Цкуру ночувати. Вони до пізньої години бесідували, потім Хайда стелив собі на розкладній канапі і вмощувався спати. А зранку варив каву, смажив яечню. Він був дуже вибагливим до кави і завжди приносив із собою добірно обсмажені запашні зерна та маленький електричний млинок. Добра кавка була для нього єдиною розкішшю, яку він собі дозволяв у скромному побуті.

Цкуру відчував довіру до свого нового друга і відверто розповідав йому про себе багато чого. Але старанно уникав згадок про чотирьох чудових друзів у Нагої. Йому було важко про це говорити. Рана була ще надто свіжою, надто глибокою.

Навіть у товаристві свого молодшого приятеля він не міг цього забути. Хоча слово «забути» неправильне. Біль від того, як його навідліг відрубали від себе найкращі друзі, нікуди не зник. Просто тепер він надходив приливами. Одного разу вода б'є під ногами, іншого ледь видніє в далечині. Цкуру відчував, що дуже-дуже поволі, але все ж таки він пускає корені у новий ґрунт під назвою Токіо. У нього тут починає творитися нове життя, хоча й самотнє і непримітне. Життя в Нагої стає минулим, подекуди навіть видається чимось чужим. Без сумніву, це поступ, яким він завдячує своєму новому другові.

Про все Хайда мав свою думку, міг її логічно висловити. З кожною зустріччю повага Цкуру до молодшого за віком друга глибшала. Але, з іншого боку, Цкуру не розумів, що ж таке у ньому самому привабило Хайду, що його зацікавило. Хоч би там що, забуваючи проплин часу, хлопці захоплено бесідували й обмінювалися думками про все на світі.

Але коли Цкуру залишався наодинці, йому все-таки праглося дівчини. Йому хотілося обняти її, ніжно гладити її тіло долонями, міцно вдихати його запах. Цілком природне бажання здорового молодого чоловіка. Але коли він намагався уявити собі жінку як таку, обійняти її, чомусь в його уяві автоматично виринав образ Білої та Чорної. Вони з'являлися в його уяві завжди разом, завжди нероздільні. І через те на Цкуру нерідко нападала чорна безнадія. «Чому і тепер це мусять бути ці двоє? Вони ж мене навідліг відрубали від себе. Вони сказали, що не хочуть мене ані бачити, ані чути. Чому вони просто не зникнуть непомітно з мого серця?» Цкуру Тадзакі було двадцять років, але він ще ніколи не мав жінки. Та що там, він ще не цілувався з дівчиною, ні з ким не тримався за руку, навіть не ходив на побачення.

Цкуру часто думав, що у нього є якась кардинальна проблема. Якась перешкода перепинила природний плини його душевного життя – і щось у ньому викривилося. Він не міг розрізнити, чи ця перешкода виникла через розрив із його чотирма друзями, а чи була в ньому від народження.

Одного суботнього пізнього вечора хлопці порушили тему смерті. Яке значення має те, що людина мусить умерти. Яке значення має те, що людина мусить жити з передчуттям того, що вона умре. На цю тему вони говорили

переважно в абстрактній площині. Цкуру хотів зізнатися Хайді, наскільки близько до смерті він існував певний час та як це змінило його душу і тіло. Хотів розповісти, які дивні краєвиди йому тоді ввижалися. Але, почавши про це розмову, він був би змушений розповісти все від початку до кінця. І тому, як завжди, переважно слухав, а Хайда говорив.

Коли вже годинник перевалив за одинадцяту вечора, теми вичерпалися і в кімнаті запала тиша. Зазвичай на цьому моменті хлопці припиняли розмови і розходилися по кімнатах готуватися до сну. Обидва не любили зранку довго спати. Однак Хайда не ворушився, сидючи на канапі зі сплеченими турецьки ногами, заглибився у думки. А тоді заговорив якимось невпевнено, наче не міг наважитися, що було йому зовсім не властиво.

– Я знаю трохи дивну історію про смерть. Мені її розповідав батько. Це трапилося, коли йому виповнилося двадцять. Тобто саме стільки, скільки мені зараз. Я запам'ятав цю історію слово в слово, бо батько розказував її мені багато разів. Дивна історія, і я досі не можу повірити, що з кимось могло таке трапитися. Однак батько про такі речі не говорив би неправди. Він не вміє нічого вигадувати. Окрім того, як сам знаєш, коли людина розказує байки, то з кожним разом якісь дрібні деталі змінюються. То перебільшує, то забуває, що і як розповідала попереднього разу... Але батькова історія у кожній деталі завжди була такою самою. Тому я гадаю, що це справді з ним трапилося. Я йому вірю, бо я його син і добре знаю свого батька. Але позаяк ти мого батька не знаєш, то сам вирішуй, вірити чи ні... Можеш вважати це народним переказом або оповідкою про нечисту силу. Хоча історія сама довгенька і час пізній, можна я тобі розповім?

– Звичайно, мені ще не хочеться спати, – відповів Цкуру.

5

– В юності один рік мій батько прожив у мандрах, – почав свою оповідь Хайда. – Це було в кінці 60-х. Пора, коли країна вирувала від студентських заворушень, [21 – Після Другої світової війни в Японії спорадично виникали заворушення, однак найзапекліші протистояння припадають на 60-ті роки, особливо на 1968 р. Глибинною причиною називають масовізацію вищої освіти та недемократичне управління університетами, що й викликало спротив студентства.] період розквіту контркультури. Я не знаю подробиць, однак під час навчання у Токійському університеті батько зіткнувся з певними дикими речами, з якими не міг змиритися. Розчарувавшись у політичній боротьбі, він її залишив. Узяв на рік академвідпустку і вирішив мандрувати країною. Заробляв на життя, працюючи чорноробом, а у вільний час читав, спілкувався з різними людьми і так здобував життєвий досвід. Батько часто казав, що, з певного погляду, цей період у його житті можна було б назвати найщасливішим. Він тоді багато чого зрозумів і навчився. У дитинстві батько розповідав мені багато історій, які з ним трапилися в цю пору. Я слухав їх, як слухають оповідання солдата про давню війну в якійсь далекій країні. Після мандрів батько відновився в університеті і зосередився на науці. Згодом він уже ніколи не вирушав у довгі мандрівки. Скільки себе пам'ятаю, батько виходив із дому тільки на роботу і назад. Дивно, правда?

Яким спокійним і розміреним не видавалося б життя людини, у ньому завжди є період провалу. Ймовірно, його можна назвати періодом для ламання. Я думаю, що в житті це необхідно.

Тієї зими батько Хайди найнявся чорноробом у невеликий рьокан[22 - Традиційний японський готель із номерами з татамі. Гості в ньому ходять у халатах покром кімоно - юката.] на гарячих джерелах у горах префектури Ойта.[23 - Префектура на острові Кюсю з численними гарячими ваннами на термальних джерелах.] Місце було дуже гарним, і він вирішив залишитися там надовше. Упоравшись зі щоденними обов'язками та виконавши дрібні доручення господарів, решту часу він міг використовувати на свій розсуд. Гроші платили мізерні, але забезпечували триразовим харчуванням, кімнатою та дозволяли вільно користуватися гарячими джерелами. Він міг розлягтися у своїй кімнатці і читати скільки влізе. Тамешні мешканці приязно ставилися до мовчазного чудернацького «пана студента з Токіо». Їжа з місцевих свіжих продуктів була хоч і простою, але смачною. Однак найкращою для нього стала відрізанисть від світу. Телевізійна антена сигнали ловила погано, газети доходили наступного дня. До найближчої автобусної зупинки треба було спускатися гірською дорогою три кілометри, і цією дорогою ледве проїжджав хіба старенький джип господарів. Електрику у цій місцині також провели зовсім недавно.

Перед рьоканом протікав чудовий гірський потік, у якому водилася сила-силенна лискучої пружкої риби. Над поверхнею води з пронизливими криками шугали птахи. Зовсім не дивовижною було зустріти тут диких кабанів чи мавп. Гори були скарбницею істотних рослин. У такому закапелку молодий Хайда читав і міркував собі, скільки душа запрагне. Гамір реального світу його вже не цікавив.

Десь за два місяці він завів знайомство з одним із пожильців. На вигляд той мав років сорок п'ять, був довготелесим, із худючими руками й ногами. Коротко стрижений, із зализиною, він носив окуляри з металевою оправою, а череп мав ідеально овальної форми, як свіжознесене яйце. Цей чоловік із пластиковою дорожньою сумкою на плечі піднявся сюди сам і жив у рьокані вже тиждень. Виходив надвір у шкіряній куртці, блакитних джинсах та міцних туристичних черевиках. У холод одягав вовняну шапку і закутувався у синій шарф. Його звали Мідорікава. Принаймні саме таке ім'я з токійською адресою він залишив у реєстровому журналі. Ретельний, бо щодня до полудня оплачував за попередню добу.

(«Мідорікава? Знову людина, позначена барвою».[24 - Прізвище Мідорікава означає «зелена ріка».] Але не кажучи ні слова, Цкуру уважно продовжував слухати оповідь).

Чоловік, який назвався Мідорікавою, нічого не робив. Кожної вільної часини він мокнув у ванні з гарячого джерела просто неба. Ходив у довколишні гори, читав без розбору привезені зі собою кишенькові видання (переважно це були невинні детективні повісті), а перед сном випивав два го[25 - 1 го - 180 мл.] підігрітого саке. Ні більше ні менше. У мовчазності батькові Хайди він не поступався. Хоча без необхідності пожилець ні з ким не говорив, власники цим не переймалися. Вони вже звикли до таких клієнтів. У

іхню гірську глухомань на гарячі джерела може приїхати лише диwak. А якщо він залишається тут надовго, то ця тенденція лише посилюється.

Якось удосвіта молодий Хайда сидів у ванні з гарячого джерела просто неба на березі річки. Випадково туди надійшов Мідорікава та сам зав'язав із ним розмову. Чомусь Мідорікава з першого погляду відчув неабиякий інтерес до молодого чорнороба. Можливо, ще й тому, що бачив, як той на веранді читав томик Жоржа Батая.

Мідорікава розказав про себе, що приїхав із Токіо та є джазовим піаністом. В особистих справах мав неприємності, рутину на роботі також його виснажила. Захотілося відпочинку в якійсь тихій місцині, й ось він прибув у ці гори. Точніше, мандруючи, випадково тут опинився. Ця місцевість припала йому до вподоби, бо тут немає нічого зайвого.

– Я чув, ти також із Токіо?

У ранковій млі, занурений у гарячу воду, Хайда стисло розповів свою історію. Узяв академвідпустку і мандрує собі світом. Немає сенсу сидіти в Токіо, бо університет і так зачинений.

– Хіба тобі не цікаво, що зараз відбувається в Токіо? – спитав Мідорікава. – Хіба не цікаве видовище? То тут, то там щодня якась колотнеча. Таке враження, що цілий світ летить перекидом. Хіба тобі не шкода таке пропускати?

– Світ так просто не полетить перекидом, – відповів Хайда. – Літають перекидом тільки люди. Мені зовсім не шкода таке пропускати.

Така пряма і категорична відповідь, схоже, Мідорікаві сподобалася.

– Ти не знаєш, деś поблизу є фортепіано? – спитав він молодого Хайду.

– По той бік гори є середня школа. Може, після уроків дозволять пограти, – відповів Хайда.

Довідавшись це, Мідорікава зрадів.

– А ти міг би відвести мене до тієї школи? – спитав він.

Коли Хайда порадився з господарем, той сказав, що, звісно, треба допомогти. Він навіть сам зателефонував у школу і домовився за фортепіано. По обіді обидва вирушили на той бік гори. Гірська дорога після дощу була слизькою, але Мідорікава перекинув сумку навхрест через плече і йшов доволі швидко. Він хоч і мав вигляд дитини міста, виявився на диво витривалим.

Клавіші старого піаніно в музичному класі реагували на натиск нерівномірно, інструмент також міг би бути краще налаштованим, але загалом усе не так страшно. Піаніст сів на скрипуче крісло, поклав пальці на клавіатуру. Спочатку він перевірів звучання всіх вісімдесяти восьми клавіш, потім загравав кілька акордів. Квінта, септакорд, нонакорд, ундецимакорд. Було видно, що Мідорікава не в захопленні, але саме натискання на клавіші подарувало йому фізичне задоволення. Дивлячись на

легкість його швидких і сильних пальців, Хайда дійшов висновку, що перед ним доволі-таки відомий піаніст.

Закінчивши перевірку, Мідорікава витягнув зі своєї сумки через плече сукняний мішечок і обережно поклав його на піаніно. Мішечок був зшитий із добротної тканини і перехоплений тонкою мотузкою. Хайда зміркував, що у ньому, напевно, чийсь прах. Видавалося, що грати з тим мішечком на фортепіано було звичкою Мідорікави. Принаймні таке враження виникало, якщо спостерігати за його рухами.

Урешті, хоч і вагаючись, Мідорікава почав грати «Round Midnight». Спершу кожен звук він видобував обережно, як людина, що, ступивши ногами в гірський потік, пробує швидкість течії і шукає стійке місце. Закінчилася тема – і почалася довга імпровізація. Тим часом його пальці, наче звикла до води риба, забі

гали ще вільніше і прудкіше. Ліва рука закликала у танок праву, права надихала ліву. Хоча молодий Хайда не дуже тямив у джазі, композиція Телоніуса Монка була йому знайомою. Грав Мідорікава сильно і знаменито. У його грі жив глибокий дух, і навіть не відчувалося, що фортепіано розлаштоване. Хайда, єдиний відвідувач у музичному класі сільської школи, слухаючи цю музику, відчував, як вона змиває бруд із середини його тіла. Безпосередня краса, яка в цьому була, накладалася на свіже повітря із запахом озону, на прозору студену течію гірського потоку і перегукувалася з ними. Мідорікава злився з музикою, і, здається, буденний світ перестав для нього існувати. Хайда вперше бачив перед собою людину, так сильно поглинену своїм заняттям. Він ні на мить не міг відірвати погляду від десяти пальців музиканта, що, здавалося, жили власним життям.

Завершивши п'ятнадцятихвилинне грання, Мідорікава витяг із сумки рушник і витер піт. Потім сидів якийсь час із заплющеними очима, заглибившись у власний світ. А тоді промовив: «Добре. Цього цілком достатньо. Вирушаймо вже назад». Витягнув руку по мішечок і дбайливо поклав його назад у сумку.

– А що у вас у мішечку? – здобувся на відвагу батько Хайди.

– Оберіг, – невимушено відповів Мідорікава.

– Щось таке, як берегиня фортепіано?

– Та ні, радше мое друге я, – Мідорікава втомлено усміхнувся кутиками губ. – Із цим пов'язана трохи дивовижна історія. Дуже довго розповідати, а я зараз надто змучений.

Тут Хайда зупинився і поглянув на настінний годинник. Потім перевів погляд на Цкуру. Звісно, це був Хайда-син. Однак у свідомості Цкуру постаті батька і сина якось нашарувалися, адже синові зараз саме стільки, скільки тоді було батькові. Дві часові реальності химерно переплелися. Може, цю пригоду пережив не Хайда-батько, а ось цей Хайда-син, що тут сидить? Може, ховаючись за особою батька, він розповідає про власне пережиття? Ось таке хибне відчуття заповнило Цкуру.

– То вже дуже пізно. Якщо хочеш, продовжимо іншим разом.

– Та ні, мені ще не хочеться спати, – відповів Цкуру. Широ кажучи, він уже майже засинав. Але йому кортіло почути, що ж було далі.

– Добре. То я продовжую. Мені також зовсім не хочеться спати, – сказав Хайда.

* * *

Це вперше і востаннє Хайда чув, як грає Мідорікава. Так видавалося, що після п'ятнадцятихвилинного виконання «Round Midnight» той остаточно втратив інтерес до фортепіано. «А ви не хочете ще пограти?» – закидав інколи Хайда, але Мідорікава лише мовчки хитав головою. І Хайда здався. Мідорікава наміру грати вже не мав. Шкода, бо в нього справжній талант. Це безсумнівно. Його музика могла впливати на людей буквально фізично, тілесно. Слухаючи його, відчував, як вона переносить тебе в інший світ. Цієї майстерності не так легко досягнути.

Хайда не міг собі уявити, що означає така незвичайна здатність для її володаря. Вона полегшує йому життя чи, навпаки, стає тягарем? Це благословення чи прокляття? А може, вона є всім водночас? У кожному разі, Мідорікава не видавався щасливою людиною. Вираз, який панував на його обличчі, змінювався зазвичай із нудьги на байдужність. Усмішка, що інколи зринала у кутиках його губ, була стриманою і приховувала інтелектуальну іронію.

Якось Мідорікава підійшов до Хайди, котрий рубав і носив дрова на задньому подвір'ї.

– Саке п'єш?

– Якщо небагато, то п'ю, – відповів хлопець.

– Можна небагато. Приходь сьогодні ввечері підтримати мені компанію. Мені вже набридло пити наодинці, – попросив Мідорікава.

– Ну, в мене ще є робота. Зможу хіба десь о пів на восьму.

– Добре, приходь о пів на восьму.

О пів на восьму Хайда прийшов до номера піаніста. Там уже стояла вечеря на двох і підігріте саке. Чоловіки сіли один навпроти одного, випили по чарці саке і взялися до вечері. Мідорікава тільки те й робив, що собі підливав, і не з'їв навіть половини порції. Він нічого не розповідав, а більше розпитував: звідки Хайда родом (з Акіти), як йому живеться в Токіо. Довідавшись, що хлопець навчається на філософському, поставив кілька запитань із його спеціальності – про світогляд Гегеля, про твори Платона. Хлопець помітив, що Мідорікава перечитав таку літературу систематично. Очевидно, його читиво не обмежувалося невинними детективами.

– Ось як, то ти віриш у логіку? – спитав Мідорікава.

– Так. Загалом вірю, й опираюся на неї. На ній же ж тримається філософія, – відповів Хайда.

– І тобі не до вподоби речі, що суперечать логіці, еге ж?

– До вподоби чи ні, це вже інше питання. Я їх не відкидаю. Я не вірю в логіку беззастережно в усьому. На мою думку, важливо шукати точки перетину логічності та речей, що суперечать логіці.

– А ти, наприклад, віриш у нечистого?

– Такого рогатого?

– Еге, такого. Хоча невідомо, чи він справді ті роги має...

– Якщо розуміти це як метафору зла, то, звісно, можу повірити, що нечистий існує.

– А як щодо метафори зла, якщо вона втілилася у формі нечистого?

– Не можу нічого сказати, поки не побачу на власні очі.

– Чи не буде трохи запізно, якщо вже його побачиш?

– Слухайте, ми ж зараз говоримо гіпотетично. Потрібні конкретні приклади. Вони необхідні, як балки для мосту. Бо що далі рухаєшся у своїй гіпотезі, то хиткіше під ногами і непевніший висновок можна отримати.

– Конкретний приклад, так? – Мідорікава відпив ковток і зморщився. – Хоча буває, коли виникає конкретний приклад, то все зводиться в кінцевому результаті до того, приймаєш його чи не приймаєш, віриш чи не віриш. Середини не дано. Стрибок духу. Логіки в такому випадку не застосовують.

– Так, у ту мить, коли приклад виникає, то, можливо, так воно і є. Логіка – це не інструкція, яку можна використовувати для власної примхи. Але я вважаю, якщо не саме у цю мить, то згодом до такого прикладу все ж можна застосувати логіку.

– Згодом буває вже запізно.

– Пізно чи не пізно – це вже інше питання. Застосування логіки тут ні до чого.

Мідорікава розсміявся.

– Так, твоя правда. Якщо згодом зрозумів, що запізнівся, це вже інше питання. І логіка ні при чім. Перфектна теорія. Навіть не можу знайти контраргументів.

– Пане Мідорікаво, а вам таке траплялося? Щось прийняти, повірити – і зробити стрибок духу понад логікою.

– Ні, – відрубав Мідорікава. – Я ні у що не вірю. Ні в логіку, ні в нелогічність. Ні в Бога, ні в дідька. Тут не може бути ані розширення гіпотези, ані стрибка. Я просто мовчки приймаю все, яким воно є. У цьому полягає моя фундаментальна помилка. Мені не вдається збудувати стіну, котра відмежовувала би суб'єкт від об'єкта.

– Але у вас музичний талант.

– Так гадаєш?

– Ваша музика має безпосередню силу впливати на людей. Я не дуже добре розуміюся у джазі, але принаймні це можу сказати.

Мідорікава хитнув головою, ніби відмахуючись від якогось клопоту:

– Ох... Безперечно, мати талант інколи дуже приємно. Це гарно, ти людям цікавий, а якщо пощастить, то й грошей можна заробити. І жіноцтво лине. Краще його мати, ніж не мати. Це ясно як божий день. Але, хлопче, зрозумій таку річ: талант розкривається сповна лише за умови абсолютної зосередженості тіла і розуму. Вистачить, щоб у мізках відкрутився хоча б один нещасний шурупчик, щоб у тілі тріснула одна-однісінька ланка, і зосередженість – як корова язиком злизала. Скажімо, коли болить зуб чи ние потилиця, пристойно вже не зіграєш. Це правда. У мене самого таке бувало. Через біль у зубі, через ниття у потилиці прекрасні образи і звуки – усе вмить розсипається у прах. Тіло дуже крихке. Це складна система, і вона часто виходить з ладу через дрібниці. А зламане направити важко. Дірку в зубах чи біль у потилиці вилікувати можливо, але є безліч невиліковних речей. Ну і скажи, чи має якесь значення талант, який мусить опиратися на вельми хистку основу, коли ти навіть не знаєш, що буде за наступним кроком?

– Я погоджуюся, талант не вічний. Мало кому вдається зберегти його до кінця. Але часом він породжує великий стрибок духу. Як явище, що переростає конкретну особистість і стає універсальним надбанням.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=24079128&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

Головне місто префектури Айчі, третє за величиною місто в Японії. (Тут і далі прим. перекл.)

2

Акамацу означає «червона сосна», Оомі – «синє море», Шіране – «білий корінь (коріння, природа)», Куроно – «чорне поле (природа, природність, елемент, неприрученість)».

3

Тадзакі можна перекласти як «багато мисів».

4

Один із доволі старих районів центрального Токіо, популярний як місце зустрічей, побачень, модних бутиків і ресторанів, однак не такий дорогий, як інші центральні райони з гарною атмосферою.

5

До регіону Канто належать Токіо та шість навколишніх префектур.

6

Найбільше озеро Японії у префектурі Шіга на захід від Нагої. Озеро відоме не лише своєю природою, а й ремінісценціями в літературі та історії, адже розташоване біля старовинних столиць Кіото та Нара.

7

У японській мові дієслово «цкуру» означає «створювати, робити, виготовляти, будувати».

8

«Хайда» означає «сіре поле».

9

Но та бунраку – види традиційного японського театру.

10

Акіта – префектура, що лежить на півночі острова Хонсю, на узбережжі Японського моря. Багата на опади, тому мешканці отримують менше сонця.

11

Інший варіант звучання ієрогліфа «цкуру».

12

Обидва ієрогліфи читаються «цкуру» і мають узагальнене значення «створювати», однак поняття, яке ними передають, трохи відрізняється. Складніший ієрогліф має значення «(уперше) створювати», а простіший – загальніше значення «створювати (нематеріальне також)», а також «робити; виготовляти; будувати».

13

«Йошіо» тут складається з ієрогліфів «чоловік» і «зиск», а прізвище Тадзакі можна перекласти як «багатомисся».

14

Ідеться про так званий бульбашковий ефект в економіці Японії, що тривав із 1986 до 1991 року, коли ціни на ринку нерухомості та фондовому ринку необґрунтовано зростали на тлі економічного піднесення. Після болючого луску настав період стагнації.

15

Американський композитор і виконавець багатьох хітів поп-музики, особливо популярний у 70 – 80-ті роки минулого століття.

16

Англійський музичний гурт, що існує з 1981 року і працює в жанрі популярної музики.

17

«Роки прощі» (Annees de P?lerinage, з фр. перекладають як «Роки мандрівок») (1848–1853) – альбом п'єс для фортепіано Ференца Ліста. «Le Mal du Pays» – шестихвилинна п'єса з першої частини, присвяченої

Швейцарії. Існує думка, що вона виражає тугу Обермана, головного героя однойменного роману Е. Сенанкура, «який не знає, хто він є, що любить і чого хоче; який тужить без причини, не знаючи мети, поневіряючись у безодні простору і в безконечній колотнечі страждань». Свого часу цей роман спричинив хвилю самогубств у Європі.

18

Радянський піаніст (1930–2005).

19

Чилійський піаніст (1903–1991).

20

Arnold Wesker (1932–2016) – британський драматург, прибічник т. зв. реалізму кухонного зливу.

21

Після Другої світової війни в Японії спорадично виникали заворушення, однак найзапекліші протистояння припадають на 60-ті роки, особливо на 1968 р. Глибинною причиною називають масовізацію вищої освіти та недемократичне управління університетами, що й викликало спротив студентства.

22

Традиційний японський готель із номерами з татамі. Гості в ньому ходять у халатах покром кімоно – юката.

23

Префектура на острові Кюсю з численними гарячими ваннами на термальних джерелах.

24

Прізвище Мідорікава означає «зелена ріка».

25

1. го - 180 мл.